

Nortura
bondens selskap

GRUNNLAGSDOKUMENT 2. HALVÅR 2024

GJENNOMSNITTLIG ENGROSPRIS FOR STORFE, SVIN, LAM OG
EGG

Grunnlagsdokument utarbeides halvårlig av Totalmarked kjøtt og egg. Dokumentet overleveres Nortura sitt styre i forkant av de halvårlige fastsettelsene av Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE). Grunnlagsdokumentet skal belyse relevante forhold for fastsettelse PGE, og dermed være et støttedokument for styret i deres vurdering.

1. SAMMENDRAG	2
2. ØKONOMISK UTVIKLING, INTERNASJONALE FORHOLD OG JORDBRUKSOPPGJØRET	8
3. MARKED OG TRENDER FOR KJØTT OG EGG I NORGE	15
4. STORFE	18
5. GRIS	24
6. LAM	29
7. EGG	34
VEDLEGG 1 – HISTORISK UTVIKLING I PGE	39
VEDLEGG 2 – HANDELSPOLITISKE RAMMEVILKÅR FOR DE MARKEDSREGULERTE KJØTTSLAGENE OG EGG	40
VEDLEGG 3 – TOLLKVOTER FOR MARKEDSREGULERTE KJØTTSLAG OG EGG	43
VEDLEGG 4 – ENGROSPRISER FOR KJØTT OG EGG I EU	44

1. Sammendrag

1.1 Grunnlagsdokumentets funksjon

Den volumbaserte markedsordningen for storfe, sau/lam og egg, og gris ble vedtatt av Stortinget i henholdsvis 2009, 2013 og 2021. I den volumbaserte markedsordningen skal Nortura SA som markedsregulator fastsette Planlagt gjennomsnittlig engrospris (PGE) på representantvaren innen 25. mai og 25. oktober for det påfølgende halvåret. Som et grunnlag for prosessen fram mot styrets beslutning blir det utarbeidet et grunnlagsdokument. Grunnlagsdokumentet hovedfunksjon er å vurdere relevante forhold for Norturas fastsettelse av PGE. Dagens markedsbalanse for de ulike dyreslagene, forventet salgs- og produksjonsutvikling, styrken i tollvernet og kostnadsutvikling er viktige forhold som inngår i vurderingene. Dette dokumentet er grunnlag for styrets beslutning av PGE for storfe, gris, lam og egg i andre halvår 2024.

PGE er den halvårslige gjennomsnittsprisen på engrosnivå for hele slakt og egg. Engrosprisen er lik prisen hele slakt og usorterte egg som selges til industrikunder og internprisen ved videre foredling i Nortura.

1.2 Prisdannelse for kjøtt og egg

Som markedsregulator setter Nortura halvårlig PGE, en pris som skal sikre balanse i markedet, slik at bøndene er sikret avsetning for sine produkter til stabile priser. Den løpende engrosprisen for helt slakt og egg settes i lys av markedssituasjonen og sesongsvingninger, med mål om å i gjennomsnitt for halvåret oppnå PGE. Engrospris justert for offentlige avgifter er prisen som rapporteres som oppnådd engrospris og vurderes mot PGE.

Engrosprisen danner utgangspunktet for pris både oppover og nedover i verdikjeden. Den faktiske prisen bonden mottar for sine produkter er ikke tilsvarende PGE, men en endring i engrosprisen vil direkte påvirke avregningsprisen til bonden. Avregningsprisen til Norturas produsenter er engrosprisen justert for ulike kostnader i forbindelse med slakting, inntransport, tillegg, trekk og avgifter. Avregningsprisen avledes via nettonoteringen, en selvkostkalkyle som tar utgangspunkt i engrosprisen for hele slakt eller egg. Verdien av overskuddsprodukter fra slaktet (f.eks. hud, skinn og innmat) legges til, mens slakte- og inntransportkostnader og offentlige avgifter trekkes fra. Tilsvarende trekkes eggprodusentene for sorteringskostnaden. I utbetalingen til bonden kommer i tillegg ulike tilskudd som en del av den årlige jordbruksavtalen. Utbetalingsprisen til produsenten påvirkes også av ulike kommersielle tillegg Nortura gir, som f.eks. puljetillegg, skyvetillegg osv.

Tabell 1 og 2 – Nettonotering for kjøtt og egg

Sammenheng mellom engros- og utbetalingspris i Nortura SA

Nettonotering kjøtt	
Engrospris	
- Kjøttkontrollavgift	Nettonotering egg
- Forskningsavgift	Engrospris
= Engrospris justert for off. avg.	- Forskningsavgift
+ Verdi av hud/skinn og biprod. (ikke ull)	= Engrospris justert for off. avg.
- Slaktekostnader	- Sorteringskostnad
- Inntransport	- Inntransport
- Spesielle trekk	- Spesielle trekk
- Omsetningsavgift	- Omsetningsavgift
= Veiledende avregningspris	= Veiledende avregningspris
+ Norturatillegg	+ Norturatillegg
+ Evt. etterbetaling	+ Evt. etterbetaling
= Utbetalingspris til produsent	= Utbetalingspris til produsent

1.3 Prisvurdering storfe

Engrosprisnedgangen høsten 2023, videreført i første halvår i år, og fryserabatt på slakt solgt fra reguleringslageret har bidratt til å snu den negative trenden for engrossalget av storfe. Storfeprodusentenes innsats for å redusere slaktevektene og kalveslakting har også bidratt positivt til markedsbalansen. Uttaket av storfe fra reguleringslager har vært stabilt godt i den siste tiden, men det er begrenset hvor stor andel fryst kjøtt kan utgjøre av det som går inn i videre produksjon til enhver tid. Inneværende år prognoses det et underskudd i engrosmarkedet for storfe på i overkant av 4 000 tonn hele slakt, noe som innebærer at vi ved inngangen til 2025 fortsatt vil ha om lag 3 000 tonn storfe på reguleringslager. Dyrtid og redusert kjøpekraft påvirker fortsatt markedet, både når det gjelder etterspørselen etter ulike stykningsdeler og i hvilke salgskanaler det omsettes mest. Forbrukerne virker å være relativt prisbevisste når de handler kjøtt for tiden. Det er derfor begrenset hvor mye aktørene kan øke prisen på de mest etterspurte stykningsdelene/produktene, enten som følge av engrosprisøkning eller for å kunne redusere prisen og stimulere til økt salg av andre stykningsdeler som i dag opplever svakere salg.

Mengden storfe på lager, prisbevisstheten i markedet og det at vi nå går inn i et halvår hvor det slaktes mer enn det som omsettes tilsier at det for å gjenopprette god markedsbalanse ikke er rom for å øke planlagt gjennomsnittlig engrospris det kommende halvåret.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for representantvaren ung okse er fastsatt til 74,30 kroner per kg for andre halvår 2024. Dette er uendret fra første halvår 2024.

1.4 Prisvurdering gris

Engrosprisedgangen høsten i 2023, videreført i første halvår i år, og fryserabatt på slakt solgt fra reguleringslageret har bidratt til å snu den negative trenden for engrossalget av gris.

Svineprodusentenes innsats for å redusere slaktevektene og smågrisproduksjonen har også bidratt positivt til markedsbalansen. Reguleringslageret for gris er redusert dette halvåret, men den siste tiden har slaktingen vært høyere enn etterspørselen og det har igjen blitt fryst inn gris. Inneværende år prognoseres det et underskudd i engrosmarkedet for gris på om lag 600 tonn, noe som innebærer at vi ved inngangen til 2024 fortsatt vil ha over 3 000 tonn gris på reguleringslager. Det virker å være relativt stor variasjon i behovet for de ulike stykningsdelene. Stor kommersiell lageroppbygning av enkelte stykningsdeler kan fort legge en demper på salget av hele slakt. Dyrtid og redusert kjøpekraft påvirker fortsatt sluttmarkedet, så det virker å være begrenset hvor mye prisen på de mest etterspurte stykningsdelene/produktene, enten som følge av engrosprisøkning eller for å kunne redusere prisen og stimulere til økt salg av andre stykningsdeler som i dag opplever svakere salg.

Mengden gris på reguleringslager og den svake etterspørselen etter enkelt stykningsdeler tilsier at det ikke er rom å øke planlagt gjennomsnittlig engrospris det kommende halvåret.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for representantvaren gris er fastsatt til kr 44,90 per kg for andre halvår 2024. Dette er uendret fra første halvår 2024.

1.5 Prisvurdering lam

Det har vært god balanse i markedet for sau og lam de siste årene. Det virker også å være god balanse i markedet for lam nå, mens engrossalget for sau er redusert. For året som helhet forventes det et tilsvarende engrossalg av lam som i fjor, men at salget av sau vil falle. Også det siste året har mordyrtalet falt, noe som vil medføre noe lavere tilførsler av lam til høsten. Det prognoseres at vi vil gå inn i 2025 med i overkant av 100 tonn lam på reguleringslager og at lageret for sau vil være i overkant av 1 000 tonn.

Den gode markedsbalansen og forventet reduksjon i tilførslene tilsier at det er rom for å øke engrosprisen på lam. Den underliggende trenden med fallende konsum av rødt kjøtt og at de ulike kjøttslagene konkurrerer med hverandre må hensyntas. I vurderingen av markedsbalansen fremover må det også vektlegges at de to siste jordbruksoppgjørene har hevet tilskuddene til sauebøndene.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for representantvaren lam er fastsatt til kr 85,00 per kg for andre halvår 2024. Dette er opp 2,00 kroner per kg fra første halvår 2024.

1.6 Prisvurdering egg

Økt innenlands etterspørsel etter egg, både fra dagligvarehandelen, storkjøkkenmarkedet og industrien, har medført at det har vært underskudd av norske egg så langt i år. Det legges til grunn at den økte i etterspørselen etter egg vi har opplevd det siste året vil vedvare og at etterspørselen fremover vil øke i takt med befolkningsveksten. For å gjenopprett markedsbalansen er det behov for å øke produksjonen av norske egg. Det må forventes at prisforskjellen mellom norske og importerte egg på lengre sikt normaliseres, noe som vil medføre at deler av industrien trolig vil redusere sin etterspørsel etter norske egg noe.

For året prognoseres det et samlet importbehov av egg på i nærmere av 3 000 tonn, noe som er betydelige mer enn i tidligere år. Underskuddet vi opplever i år utgjør om lag 4 pst. av det totale engrossalget. Engrosprisen må fremover stimulere til økt produksjon, uten at økningen er større enn det faktiske underskuddet og at vi ikke havner i en overskuddssituasjon igjen, med de kostnadene det medfører for produsentene. Det er stor variasjon i prisen på egg i dagligvaremarkedet, med hyppig bruk av kampanjer. Hard priskonkurranse på egg, særlig rundt høytidene, bidrar til å holde salget høyt. Endringer i engrosprisen må kunne løftes videre i verdikjeden. Flere eggprodukter er konkurranseutsatt mot importert vare, og det er begrenset hvor stor engrosprisøkningen kan være for disse produktene. Ved produksjon av flere av eggproduktene benyttes det flere kilo skallegg per kilo ferdigprodukt, f.eks. plomme- og heleggpulver. Prisøkningen på slike produkter vil derfor være betydelig høyere enn engrosprisøkningen på skallegg.

Markedssituasjonen for egg tilsier at engrosprisen bør økes til et nivå som stimulerer til økt produksjon. En økning på kroner 2,50 per kg vil innebære at engrosprisen for egg er økt med over 10 pst. i 2024.

Planlagt gjennomsnittlig engrospris for representantvaren egg økes med kr. 2,50 per kg, og er fastsatt til 27,90 kroner per kg for andre halvår 2024.

2. Økonomisk utvikling, internasjonale forhold og jordbruksoppgjøret

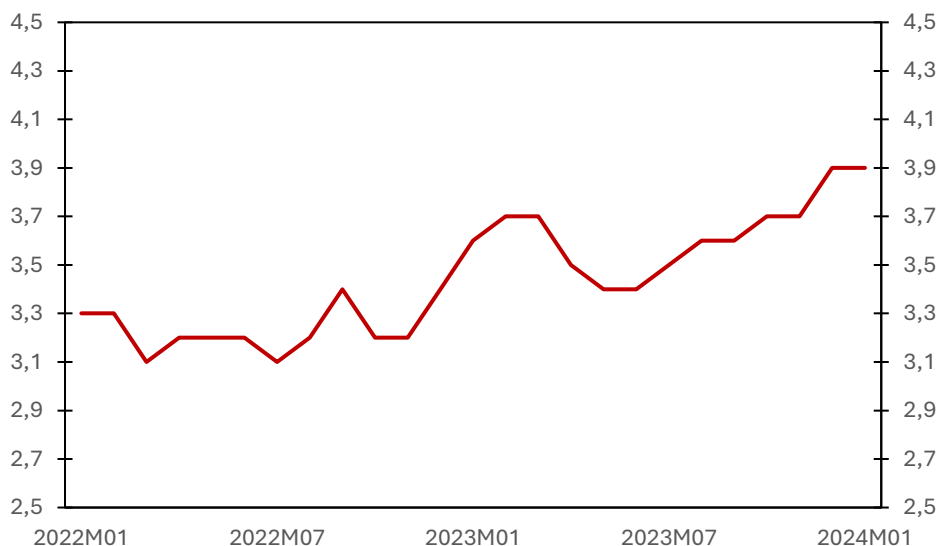
2.1 Økonomisk aktivitet og sysselsetting

Etter flere år med høy aktivitet i den norske økonomien og en økning i prisnivået langt over målet, dro sentralbanken i den pengepolitiske bremsen. Styringsrenten ble økt raskt og til et nivå vi ikke har sett tilsvarende til siden 2008 forut for den siste finanskrisen. Tiltaket har bremsset prisveksten, men nedgangen har latt vente på seg lengre enn forventet. Prisveksten i Norge er fortsatt godt over målet til Norges bank. Dette har medført at det første rentekuttet også har latt vente på seg, og mye tilsier at rentene vil holdes uendret ut 2024. Usikre økonomiske tider har gjort mindre valutaer lite attraktive og den norske krona har svekket seg betydelig mot både euroen og dollaren. Svekkelsen av krona er også en viktig faktor for hvorfor styringsrenten har forblitt relativt høy gjennom året.

Økte kostnader, dyrere finansiering og redusert kjøpekraft hos forbrukerne har lagt en demper på aktiviteten i den norske økonomien. Vekst i bruttonasjonalproduktet har avtatt og har så langt i 2024 kun økt marginalt. Den gjennomsnittlige nordmannen har de siste årene fått redusert sin kjøpekraft, som følge av en lønnsvekst lavere enn prisveksten i samfunnet, og har fått redusert sin disponible inntekt blant annet som følge av økte leie-/låneutgifter. Rammen for årets lønnsoppgjør medfører imidlertid at det forventes at kjøpekraften øker marginalt i andre halvår i år. Fortsatt god aktivitet i økonomien har holdt behovet for arbeidskraft høyt, slik at sysselsettingen fortsatt er god. Arbeidsledigheten er fortsatt relativt lav, men har vært økende siden sommeren 2023 og er i dag på rundt 4 pst.

Figur 1 – Arbeidsledigheten i Norge

Kilde: SSB. I prosent av arbeidsstyrken (15-74 år), tre måneders glidende gjennomsnitt.

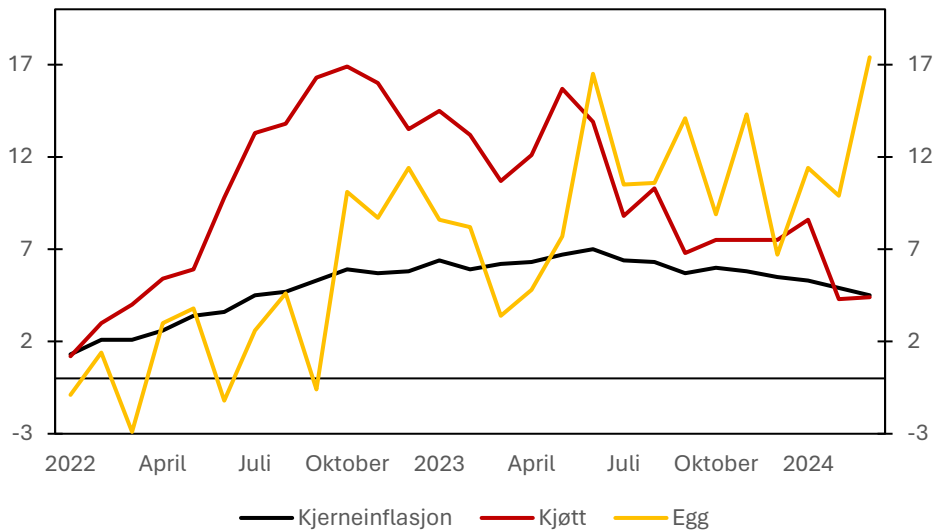

Økte matvarepriser har vært en viktig driver bak inflasjonen de siste årene. Mange matvarer har økt i pris fordi matvaren eller innsatsfaktorer i produksjonen importeres, noe som har blitt betydelig dyrere som følge av svekket krone og høy prisvekst også internasjonalt. Andre matvarer har økt i pris for å sikre fortsatt produksjon i en periode med stor kostnadsvekst for produsentene og for å møte etterspørselen i perioder med stengte grenser og mindre reising. Det

siste året har det vært en realprisnedgang på engrosnivå for kjøtt, mens engrosprisen på egg har økt. Ut mot forbruker er prisveksten på kjøtt det siste året vært på nivå med inflasjonen, mens prisveksten på egg varierer mye og har den siste tiden vært høyere enn den generelle prisveksten.

Figur 2 – Prisutvikling i Norge

Kilde: SSB. Kjerneinflasjon og konsumpriser for kjøtt og egg, prisvekst siste tolv måneder

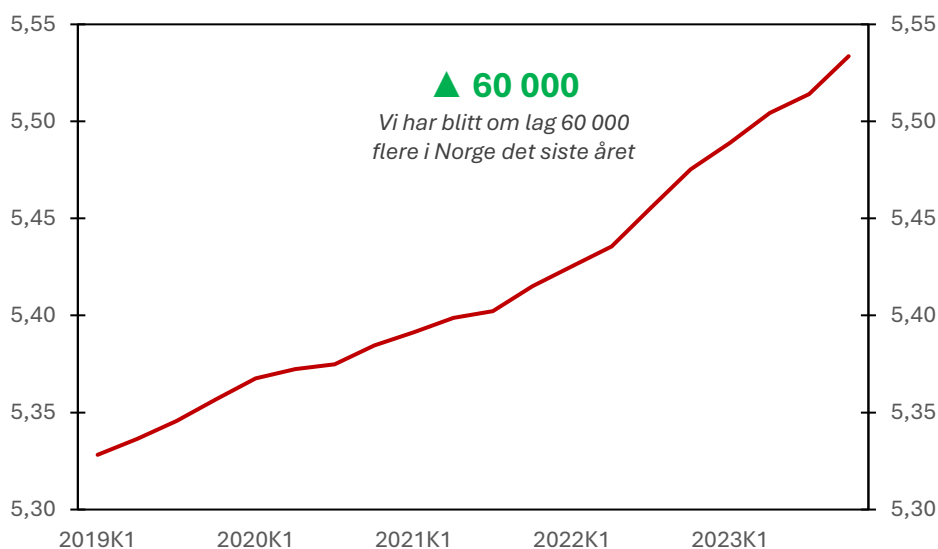

2.2 Befolkningsvekst

Mengden kjøtt hver person i Norge spiser er relativt sett ganske stabil. I vurderingen av den totale etterspørselen kjøtt fremover er derfor utviklingen i hvor mange personer vi vil være i Norge fremover en av de viktigste faktorene. Befolkningstallet i Norge har økt med nærmere 60 000 de siste tolv månedene, hvor innvandring var den viktigste grunnen til befolkningsveksten. Særlig stor var innvandringen fra Ukraina, og ukrainere er nå den nest største gruppa av utenlandske statsborgere i Norge etter polakker. Opplever vi tilsvarende befolkningsvekst i 2024 vil vi være i overkant av 5,6 millioner nordmenn ved utgangen av året. Med et årlig engrosforbruk av kjøtt (slakt inkludert bein) på 77 kg, vil en befolkningsvekst på 60 000 person teoretisk sett øke engrosforbruket av kjøtt med i overkant av 4 500 tonn for året som helhet, alt annet likt. Om vi opplever like stor befolkningsvekst i Norge dette året er det imidlertid usikkerhet knyttet til, da befolkningsveksten de siste to årene har vært sterkt påvirket av krigen mellom Russland og Ukraina.

Figur 3 – Befolkningsutvikling i Norge

Kilde: SSB. Millioner innbyggere. 2029-2023

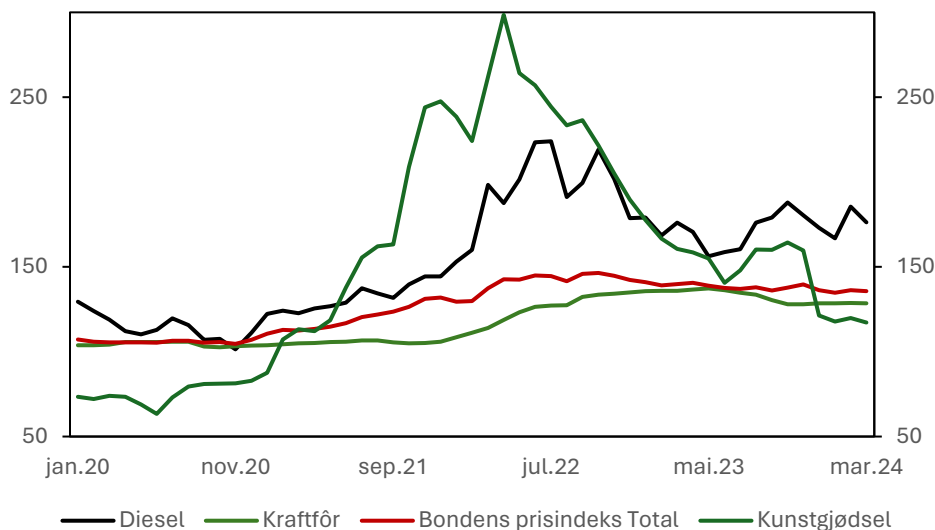

2.3 Prisen på innsatsfaktorer

Hvilke innsatsfaktorer som inngår i produksjonen og i hvor stor grad varierer fra produksjon til produksjon. Bruk av kraftfôr, drivstoff, strøm, kunstgjødsel og vedlikehold er imidlertid betydelige kostnadsposter for de fleste husdyrproduzentene. Agri Analyse publiserer løpende en priskostnadsindeks for ikke-varige produksjonsmidler hvor de ovennevnte innsatsfaktorene blant annet inngår. Selv om indeksen ikke vil kunne si noe presist om kostnadsutviklingen for hver enkelt produksjon og bruk, gir den et godt bilde av ut den generelle kostnadsutviklingen. Kostnadene økte betydelig gjennom 2021 og nådde et toppunkt sensommeren 2022. I ettertid flatet prisveksten ut og prisene har i perioder falt. Indeksen er i dag på et lavere nivå enn hva den var siste halvår 2022. Per mars var tolv månedersendringer for bondens prisindeks -2,94 pst. Til sammenligning var den generelle prisveksten i Norge på 3,92 pst. i samme periode. De siste tolv månedene er kraftfôrprisene redusert med i overkant av 5 pst., prisenivået på kunstgjødsel er redusert med nærmere 30 pst., mens prisen for diesel tilnærmet uendret. Isolert sett er den generelle prisnedgangen på viktige innsatsfaktorer styrket lønnsomheten i husdyrproduksjonene.

Figur 4 – Bondens prisindeks

Kilde: Agri Analyse, prisutvikling for utvalgte innsatsfaktorer og samleindeksen, januar 2020-mars 2024

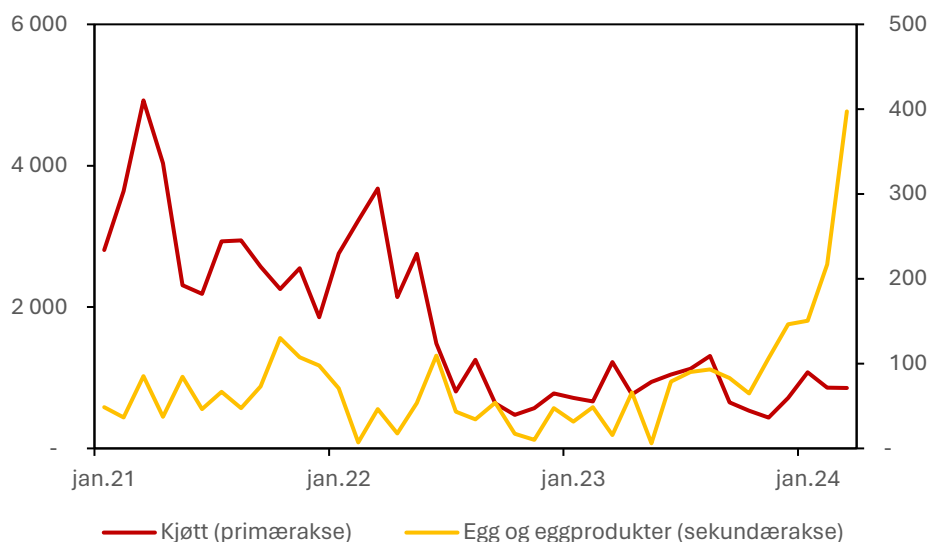
2.4 Import

For alle de markedsregulerte kjøttslagene forventes det ikke nevneverdig import utover importkvotene i 2024. Vi forventer at importkvotene i stor grad utnyttes på tross av at det er rikelig tilgang på norsk kjøtt. Det skyldes at importkvotene for alle dyreslagene er økonomisk lukrative. For storfe spesielt bidrar sesongmønsteret i slaktingen og salget til at det i perioder er behov for å importere slik at bransjen har tilstrekkelig tilgang på ferskt kjøtt. Med unntak av for svinespekk, som er en mangelvare i Norge, forventer vi ikke at det vil være behov for importåpning utover importkvotene for noen av de markedsregulerte kjøttslagene.

For egg vil det på sin side være behov for import for å dekke inn underskuddet vi nå opplever i markedet. Begrenset tilgang som følge av sykdomsutbrudd og utfordringer med å finne leveranser med tilstrekkelig kvalitet har gjort at det har tatt noe tid å få på plass forutsigbare importstrømmer av egg. Vi observerte økende import de tre første månedene av 2024 og hadde i mars stor import sammenlignet med det som er normalt. Det vil trolig være behov for import gjennom store deler av 2024.

Figur 5 – import av kjøtt og egg

Kilde: SSB. Tonn, tollposisjon 0201-0204 og 0407-0408, 2021 – mars 2024

Grensehandelen utgjør en betydelig andel av mengden kjøtt og egg som spises i Norge. Pandemien ga et løft i innenlands salg av kjøtt og egg, mye som følge av redusert grensehandel. Tallene tyder på pandemien imidlertid ikke ga varige endringer i handlemønsteret og grensehandelen virker nå å være tilbake for fullt. I 2023 grensehandlet nordmenn for nærmere 9,3 mrd. kroner. Mat og drikke, hvor kjøtt og egg er betydelige del, utgjorde 4 mrd. kroner. En historisk sett svak norsk krone har trolig lagt en demper på grensehandelen, mens lavere disponibel inntekt og økt ønske om å kjøpe rimelig mat kan ha påvirket utviklingen i motsatt retning. For det kommende halvåret forventes det fortsatt prisbevisste forbrukere hvor mange velger grensehandel av kjøtt og egg.

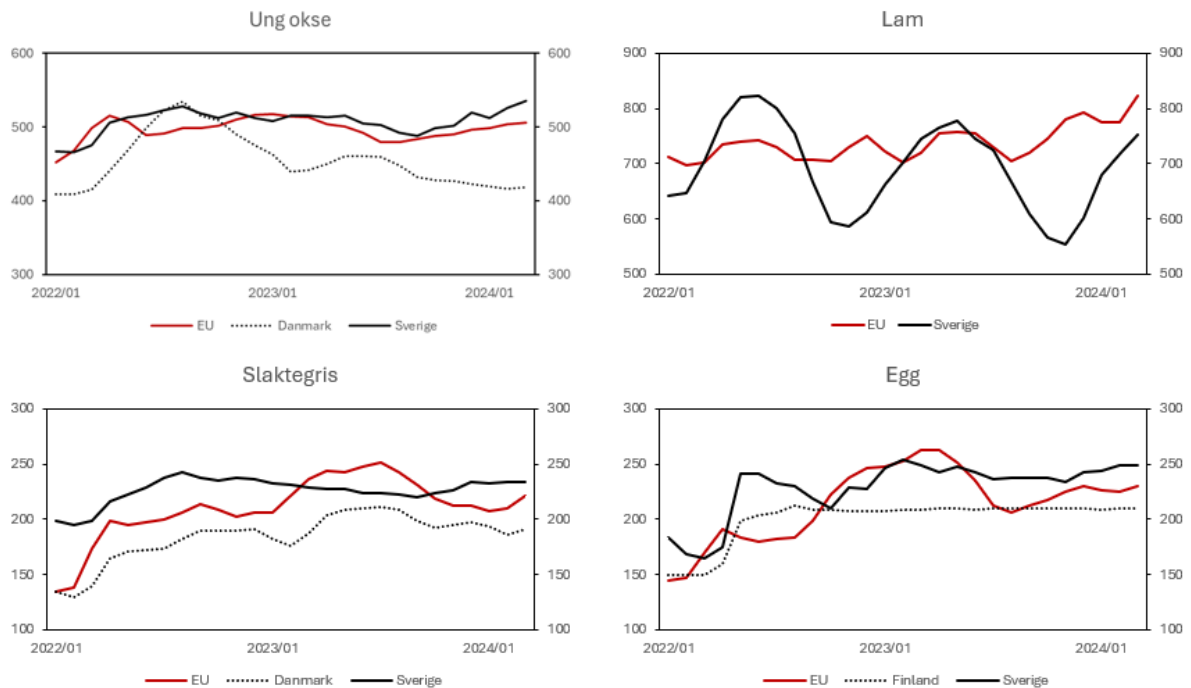
2.5 Markedsutviklingen for kjøtt og egg utenfor Norge

Utviklingen i markedet for kjøtt og egg i våre naboland har i store trekk vært tilsvarende det vi har opplevd i Norge. Etter en periode med stor prisvekst har prisene flatet ut, og spesielt for kjøtt falt noe. Fortsatt høyt prisnivå og redusert kjøpekraften for forbrukerne har lagt en demper på etterspørselen, særlig etter relativt dyre produkter. Dette har forsterket den underliggende trenden med lavere konsum av rødt kjøtt til fordel for hvitt kjøtt, egg og andre proteinkilder. I EU har man i større grad enn i Norge opplevd utfordringer med å møte etterspørselen etter egg. Som i Norge har etterspørselen fra forbrukerne vært høy, men man har i EU i tillegg hatt store utfordringer med å holde produksjonen oppe som følge av sykdomsutbrudd. I flere land har det vært innført rasjonerings tiltak i dagligvarebutikker for å porsjonere ut de eggene som er tilgjengelig til flest mulig kunder. Ubalansen i det europeiske markedet har skapt rekordhøye priser, noe som igjen har påvirket det norske markedet ved at industrien i større grad har etterspurt norske egg til fordel for import.

Gjennomsnittsprisen EU for helslakt av ung okse har vært relativt stabil de siste to årene, med noe sesongvariasjon. I Sverige har prisene økt noe, mens prisen i Danmark er betydelig lavere i dag enn hva de har vært de to foregående årene. Prisen på helslakt av lam varierer gjennom året som følge av kort slaktesesong og utprega sesongpreg i etterspørselen. For EU som helhet har det vært en økning i prisen det siste året, noe som også er tilfellet for lam fra Island. Engrosprisen på helslakt av gris økt betydelig gjennom 2022 og frem til sommeren 2023. Siden da har gjennomsnittsprisen i EU falt til et lavere nivå. Engrosprisene for egg økte betydelig gjennom 2022 og inn i 2023. I Finland og Sverige har prisene siden flatet ut, men har i Sverige igjen økt noe inn i 2024.

Figur 6 – Engrosprisutvikling i EU

Kilde: Europakommisjonen. Engrospriser for helslakt og egg, 2021- mars 2024

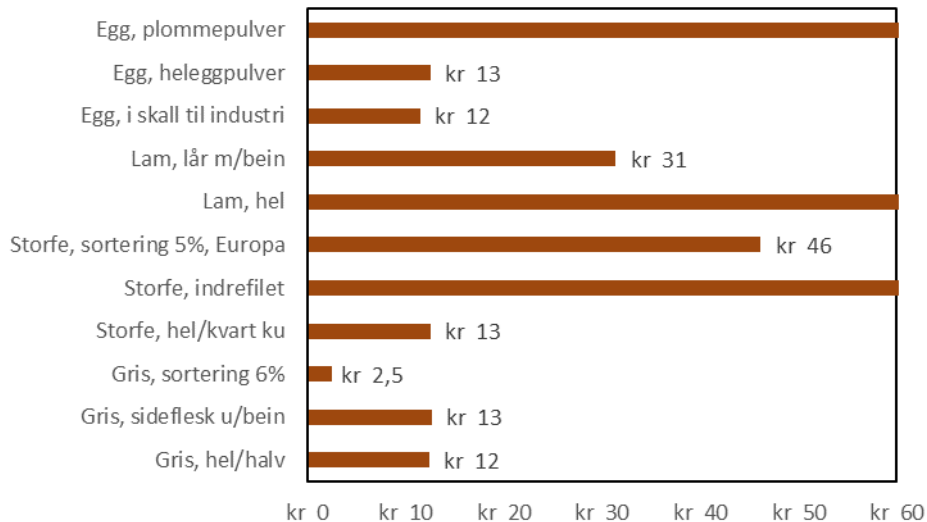

2.6 Tollvernet

Tollvernet har lengte vært relativt sterkt for både kjøtt- og eggprodukter i lengre tid. Det skyldes i hovedsak svekkelsen av den norske krona, men også at vi i perioder opplevde høyere prisvekst i EU enn i Norge. Prisnivået har det siste året flatet ut og falt noe, noe mer i Norge enn i EU. En rekordsvak norsk krone gjør imidlertid at tollvernet fortsatt er sterkt for de fleste produktene. Tollvernet virker ikke å være til hinder for prisvekst i markedet for kjøtt og egg i dag. Det er imidlertid viktig å understreke at det sterke tollvernet i stor grad er betinget på den svake kronkursen. I en periode med aktiv pengepolitikk i Norge og hos handelspartnerne våre er det ikke gitt at kronkursen vil vedvare på dagens nivå fremover.

Figur 7 – Styrken i tollvernet

Kilde: Noridane og Nortura. Kr/kg forskjell i importpris og norsk pris per 1. mars 2024

2.7 Jordbruksoppgjøret

26. april la et samlet jordbruk frem sitt krav med en ramme på 3,9 mrd. kroner, hvor av 2,7 mrd. kroner var økte bevilgninger over statsbudsjettet. Kravet var det laveste kravet i denne stortingsperioden. Samtidig vil en større andel av årets ramme gå til inntekstvekst fremfor kostnadsdekning sammenlignet med de foregående årene. Staten la 6. mai frem sitt tilbud med en ramme på 2,6 mrd. kroner, hvor av 1,9 mrd. er økte bevilgninger over statsbudsjettet. Tilbudet var 1,3 mrd. kroner lavere enn kravet landbruket la frem.

16. mai ble det inngått jordbruksavtale mellom Staten og begge faglagene. Rammen er på 3,015 mrd. kroner, hvor av 2,217 mrd. kroner er økte bevilgninger over statsbudsjettet. Det legges til rette for en gjennomsnittlig inntekstsøkning på 85 000 kroner per årsverk i 2025 og med dette tettes inntektsgapet med 60 000 kroner. I løpet av 2024 vil målprissystemet for melk bli avviklet og volummodellen innføres.

Utslaget av kraftfôrpris av avtalen er beregnet til 19 øre/kg. Økningen skyldes at den midlertidige ordningen for prisnedskrivning av importerte kraftfôrråvare avvikles. Frakttilskuddet økes for slaktedyr og egg med henholdsvis 15 og 4 mill. kroner. Husdyrtilskuddet økes for alle de markedsregulerte kjøttslagene og egg, og det gjeninnføres tak for tilskuddet på 1 mill. kroner årlig per jordbruksforetak. O og O+ får samme kvalitetstilskuddssats (10,50 kr/kg) for storfe og det innføres en ny sats for R- og bedre (12,00 kr/kg). Kvalitetstilskuddet for lam økes med 10 kr/kg, mens grunntilskuddet for sau/lam økes med 1,50 kr/kg.

Det vurderes at jordbruksavtalen ikke innebærer endringer som i stor grad vil påvirke markedsbalansen for kjøtt og egg.

3. Marked og trender for kjøtt og egg i Norge

3.1 Marked og pris

Gjennom 2023 og inn i 2024 har man opplevd i et fall i engrossalget av rødt kjøtt i Norge. En reduksjon i salget er i tråd med den underliggende trenden i forbruket, men store svingninger i etterspørselen under pandemien og «dyrtiden», med de ringvirkningene det i etterkant har gitt i verdikjeden og sluttmarkedet, har medført et fall i salget utover det som var prognosert. For å stabilisere salget og gjenopprette balanse mellom produksjon og salg har det derfor vært nødvendig å redusere prisen på både storfe og gris. Prisedgangen har hatt positiv innvirkning på salget, men det er fortsatt overskudd av både storfe og gris i markedet. Så langt i år er det produsert om lag tilsvarende mengde storfe og gris som i fjor, mens engrossalget har økt noe. Både for storfe og gris erfarer vi at både skjæringen og salget videre i verdikjeden er om lag som forventet og på nivå med fjoråret, overordnet for hele dyret. Det virker imidlertid å være ubalanse mellom ulikt råstoff, hvor det er mangel på enkelte produkter, mens det er utfordrende å få avsetning på andre. For at slakting og skjæring skal kunne opprettholdes er det nødvendig med et engrosprisenivå som sikrer avsetning for alle stykningsdelene. Har man ikke det vil vi igjen kunne oppleve at den kommersielle lagersituasjonen for enkelte stykningsdeler medfører at aktørene i bransjen må redusere sin skjæring av hele slakt med den konsekvens at det underleveres av andre stykningsdeler det er etterspørsel etter. For storfe virker redusert kjøpekraft hos sluttkundene ikke bare å ha påvirket totalsalget, men også har bidratt til å skifte etterspørselen noe mot rimeligere produkter og at man i større grad enn før spiser de dyre stykningsdelene hjemme fremfor ute.

For sau og lam er det relativt god balanse i markedet. Årets engrossalg vil i stor grad omsettes ut til konsumentene neste år, men det virker å være en stabil og noe positiv utvikling i sluttalget av lam. For sau virker salget å ha bremsert opp noe, noe som også reflekteres i lavt uttak av sau fra reguleringslager. Det signaliseres fra bransjen at det har vært lageroppbygging av lam og sau fra utgangen av pandemiperioden og at alt ikke er realisert i markedet enda. Dette vil isolert sett redusere etterspørselen i engrosmarkedet i tiden fremover.

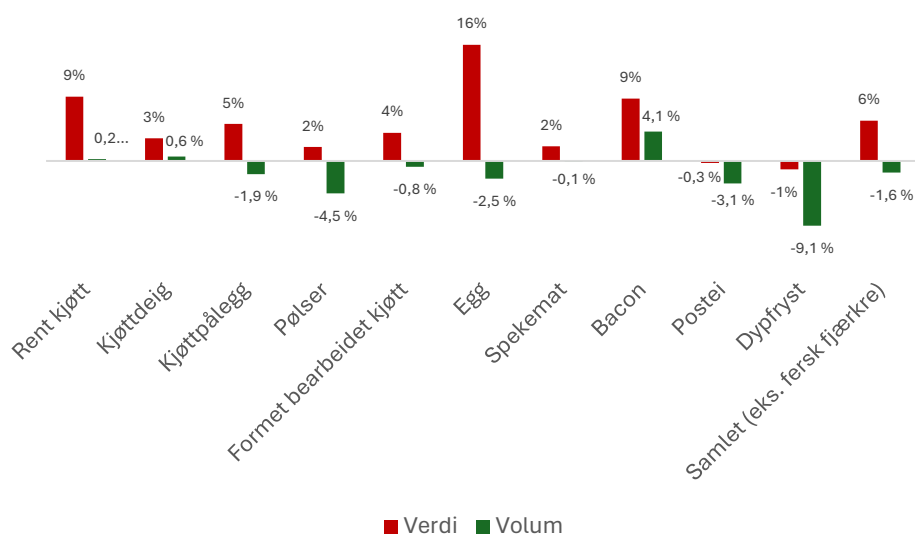
På tross av økte engrosprisen for egg de siste årene er det i dag underskudd av norske egg og behov for økning i produksjonen. Det er imidlertid viktig at økningen ikke er så stor at det på sikt fører til overskudd og store kostnader for bonden forbundet med håndtering av overproduksjonen. Den nåværende markedssituasjonen for egg skyldes økt etterspørsel fra norske konsumenter, kombinert med at produksjonsutfordringer og stor prisvekst i Europa også har økt etterspørsel etter norske egg fremfor import. Stort mediefokus og priskrig ut mot konsumentene har skapt hamstring og dermed bidratt til å forverre situasjonen. Underskuddet i markedet har også bidratt til at en del bønder har funnet det lønnsomt å selge mer av eggene sine direkte til kunder, noe som har redusert mengden egg inn til eggpakkeriene og det som har vært tilgjengelig til vanlige salgskanalene. Når prisen på egg skal økes for å stimulere til økt produksjon er det også viktig å sikre seg at prisøkningen ikke er så stor at produktene videre i verdikjeden ikke utkonkurreres av importerte produkter på grunn av svekkelse i tollvernet. Dette gjelder både egg som ingrediens og for ferdigprodukter som i dag er basert på norske egg, og som har begrenset tollvern.

3.2 Salgsutvikling i dagligvaremarkedet

Tall fra Nielsen viser at det har vært en verdiøkning for det totale dagligvaresalget av kjøtt og egg så langt i år, og en verdiøkning for alle underkategoriene med unntak av ferske posteier og dypfrysede produkter, hvor omsetningen målt i verdi er tilnærmet uendret. Særlig stor er den prosentvise verdiøkningen for egg, bacon og rent kjøtt. Verdiveksten for egg har kommet som følge av økte priser, mens det for rent kjøtt og bacon har vært en økning i omsatt volum og pris. Også dagligvaresalget av kjøttdeig har økt både i volum og verdi. Samlet for de markedsregulerte kjøttslagene og egg har det vært en nedgang i omsatt volum så langt i år på i overkant av 1,5 pst. Størst prosentvis nedgang i omsatt volum har det vært for dypfrysede produkter, pølser, posteier og egg.

Figur 8 – Utviklingen i dagligvaresalget

Kilde: Nielsen. Per uke 16, endring fra 2023 til 2024

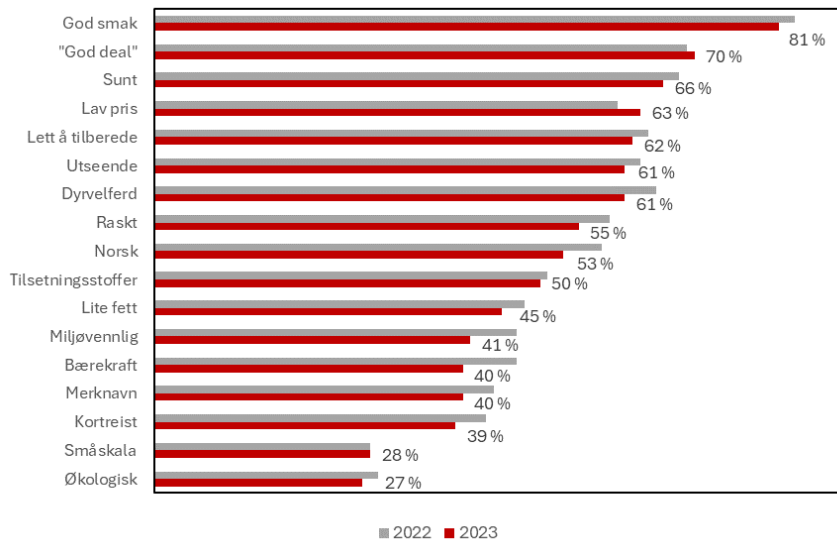
3.3 Forbrukstrender og utvikling i nordmenns spisevaner

Norske forbrukere har et relativt gjennomsnittlig forbruk av kjøtt og egg i europeiske målestokk. Trenden de siste årene har vært en svak reduksjon i konsumet av rødt kjøtt til fordel for hvitt kjøtt og egg. Mange faktorer påvirker spisevanene våre, men helse og bærekraft er trolig underliggende faktorer for denne trenden. Samtidig ser man at god smak, pris og følelsen av å gjøre et godt kjøp er de viktigste faktorene når vi gjør valg rundt hva vi skal spise. Et relativt høyt prisnivå for kjøtt sammenlignet med andre proteinkilder kan derfor også være en drivende faktor for at salget av rødt kjøtt per innbygger er noe fallende. Den siste tidens betydelige økning i husholdningenes kostnader og nedgangen i den disponible inntekten bidrar trolig til å forsterke den underliggende trenden. Undersøkelser viser at pris har blitt viktigere for forbrukerne når de gjør sine valg, og at andre egenskaper som bærekraft, kortreist mat, dyrevelferd osv. vektlegges mindre. I lys av at det ikke er utsikter til at den disponible inntekten til husholdningen vil øke nevneverdig det kommende halvåret, forventer vi at dette vil være gjeldende også den kommende engrosprisperioden. Dette vil trolig medføre at det relative prisforholdet til konkurrerende matvarer vil påvirke salget i relativt stor grad også fremover. Strammere økonomi bidrar også trolig til reduksjon av matsvinn, noe som i seg selv ikke bidrar til å redusere konsumet, men reduserer mengden mat som er nødvendig å produsere for å opprettholde dagens forbruk.

Høsten 2023 presenterte norske myndigheter nye kostråd. Sammenlignet med tidligere råd anbefaler nå myndigheten en reduksjon i konsumet av rødt kjøtt, særlig bearbejdede produkter, til fordel for grønnsaker og andre proteinkilder. Det er usikkert hvordan de nye kostrådene påvirker forbrukernes spisevaner, men de vil trolig kunne medføre noe redusert offentlig innkjøp av kjøtt.

Figur 9 – Viktige faktorer når vi handler landbruksprodukter

Kilde: YouGov for Matprat. «Hvor viktig er følgende faktorer når du kjøper landbruksprodukter i dagligvarebutikken»

4. Storfe

For prisvurdering se kapitel 1.

4.1 Marked og pris

Realprisedgang på engrosnivå og produksjonsregulerende tiltak har gjort at markedsbalansen for storfe er bedre i dag enn hva den var ved inngangen til halvåret. Det er et stabilt uttak av fryst storfe fra reguleringslager. Relativt lav slakting på denne tiden av året gjør at det blir supplert med ferskt kjøtt gjennom importkvotene. Så langt i år er tilførslene av storfe en 1 pst. lavere enn samme periode i fjor, mens engrossalget har økt med 2 pst. Vi vil gå inn i andre halvår med et betydelig reguleringslager av storfe, slik at det er nødvendig å holde den norske produksjonen under det som etterspørres også fremover for å sikre uttak av slakt fra reguleringslager.

Nedgangen i engrosprisene har bidratt til en begrenset prisøkningen ut mot konsumentene, noe som ser ut til å ha virket positivt inn på sluttsalget. Mange har fortsatt betydelige mer presset økonomi enn tidligere og vi er generelt mer prisbevisste når vi handler mat. De økonomiske utsiktene tilsier ikke at kjøpekraften skal øke betydelige det neste halvåret, noe som legger føringer for prisutviklingen for storfe hvis man ønsker å opprettholde konkurransekraften og salgsvolumet.

Tabell 3 – Engrossalg og produksjon så langt i år

Produksjons- og salgstall i tonn, t.o.m. uke 18 2024 sammenlignet med samme periode i fjor

	Produksjon	24/23	Import (*)	Salg	24/23	Markedsbal
Storfe/kalv	27 676	99 %	3 982	33 239	102 %	-1 580

4.2 Prognose for 2024

Det prognoseres en nedgang i den norske produksjonen av storfe på 6 pst. i 2024. Dette skyldes i hovedsak lavere slaktevekt for kvige og ung også. I tillegg gir økt melkebehov færre kyr til slakt, og tilskudd til slakting av kalv vil redusere tilførslene på slutten av året. Det har blitt stimulert til lavere slaktevekter gjennom redusert pris for de tyngste slaktene. Samtidig har storfeprodusentene fulgt oppfordringen om å melde inn dyrene tidligere enn vanlig. Det er en forutsatt i prognosen at reduserte slaktevekter opprettholdes ut året.

Engrossalget er forventet å bli om lag uendret fra 2023. Uendret salg og redusert produksjon vil medføre et underskudd av ferske slakt på i overkant av 4 000 tonn. Underskuddet vil kunne dekkes med slakt fra er reguleringslager.

Reguleringslageret for storfe er hittil i år reduser med om lag 1 500 tonn, og det forventes fortsatt jevnt uttak fremover. Det prognoseres produksjon og engrossalg blir gjeldende vil vi ved utgangen av året ha et reguleringslager av storfe på rett i overkant av 3 000 tonn.

Tabell 4 – Prognose for produksjon- og engrossalg av storfe 2024

Prognose utarbeidet mai 2024

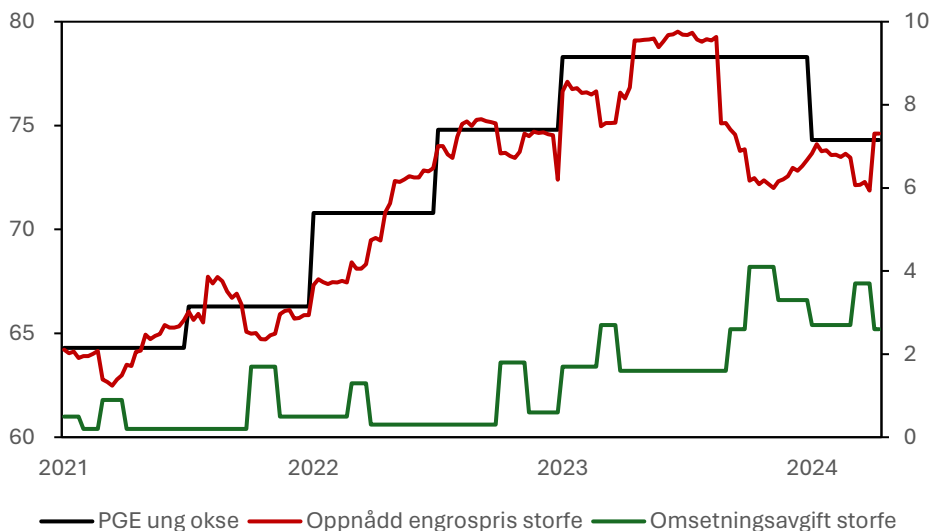
	Norske tilførsler		Importkvoter	Engrossalg		Balanse 2024	Reguleringslager	
	Tonn	Endring		Tonn	Tonn		Endring	Tonn
Storfe/kalv	84 400	-6 %	9 000	97 700	0 %	-4 300	7 376	3 100

4.3 Planlagt gjennomsnittlig engrospris, løpende oppnådd engrospris og omsetningsavgift

Gjennom 2022 og første halvår i 2023 ble PGE for storfe hevet med nærmere 10 pst. Høsten 2023 opplevde man et fall i engrossalget og prisen ble tatt ned 4 kr. per kilo med virkning fra august. Flat prisutvikling første halvår 2023 og prisnedgang i andre halvår innebærer at det har vært realprisnedgang på engrosnivå for storfe de siste to og et halvt årene. Prisnedgangen høsten 2023 ble først reflektert i PGE første halvår 2024 noe som gir differensen mellom PGE og løpende oppnådd engrospris som fremgår av figuren under. I starten av første halvår 2024 har løpende engrospris ligget noe under PGE, før den etter påske har blitt hevet for å stimulere til økt slakting inn mot grillsesongene og festdagene i mai. Nivået på omsetningsavgiften ble økt både første og andre halvår 2023 for å finansiere håndteringen av overskuddet i markedet og oppbygging av fondet for kjøtt. Omsetningsavgiften er holdt på tilsvarende nivå gjennom første halvår 2024.

Figur 10 – Engrosprisutvikling og omsetningsavgift for storfe

Kr/kg, 2021 – uke 15 2024.

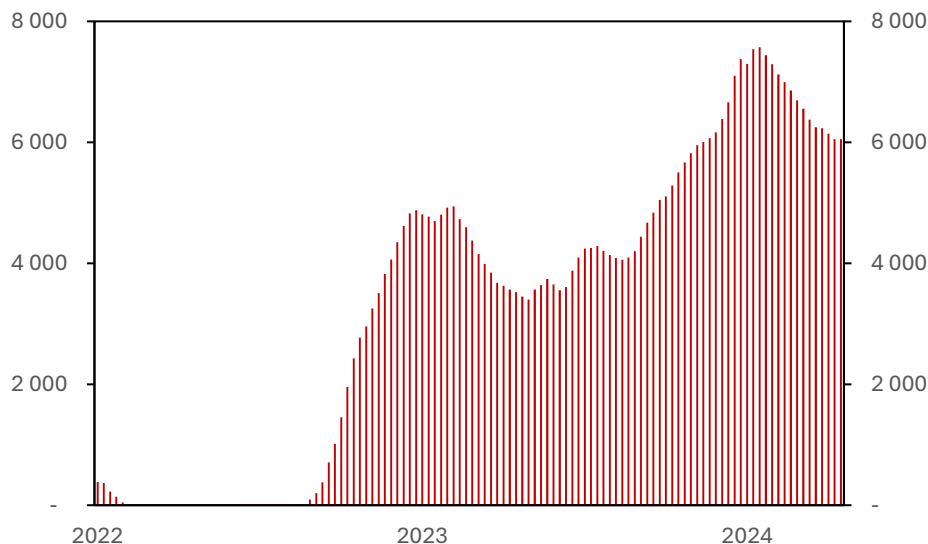

4.4 Reguleringslager

Gjenåpning av grensehandelen, unødig stor import i 2022, økt slakting som følge av tørke og ekstremværet Hans i 2023 og redusert sluttsalg som følge av prisvekst bidro til at man gikk inn i 2024 med et betydelig reguleringslager. Fra toppunktet er reguleringslageret redusert med nærmere 1 500 tonn og det forventes at uttaket fra reguleringslageret fortsetter fremover. Det er begrenset hvor stor andel fryst, eller tint kjøtt bransjen kan nytte seg av til enhver tid. Dette medfører at det på tross betydelig mengder storfekjøtt på reguleringslager i perioder vil være underskudd av ferske norske slakt eller ferskt importkjøtt. Dette bidrar til at uttaket fra reguleringslageret tar noe lengre tid enn det markedsbalansen i dag skulle tilsi.

Figur 11 – Reguleringslager for storfe

Tonn, 2022 – uke 16 2024

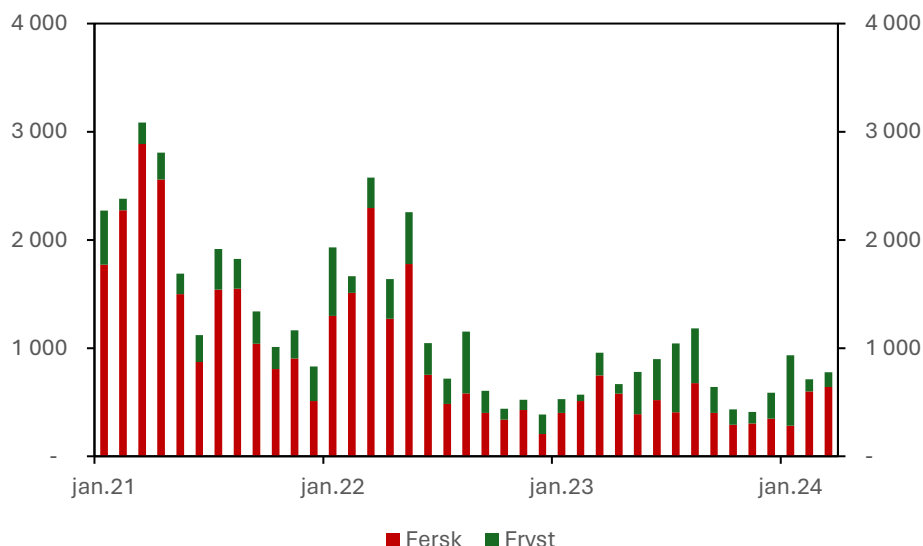

4.5 Import

Gjennom de tollfrie importkvotene importeres det årlig rundt 9 000 tonn storfe til Norge. Kvoteimporten skjer i hovedsak fra EU og SACU-landene Namibia og Botswana. I 2021 og 2022 ble det importert betydelig mer enn importkvotene. Markedssituasjonen vi har hatt det siste året tyder på at det ble importert unødvendig i denne perioden. I fjor var det ikke åpnet for import til administrativt nedsatt toll og det ble importert i underkant av 9 000 tonn. T.o.m. mars i år er det importert 2 400 tonn, hvor 1 500 tonn har vært ferskt kjøtt. I første halvår er det relativt lav slaktning av storfe i Norge, det er derfor normalt at det er relativt stor import av ferskt kjøtt på tross av at det er god tilgang på norsk storfe fra reguleringslager.

Figur 12 – Import av storfe

Kilde: SSB. Tonn, tollposisjon 0201 og 0202, 2021 – mars 2024

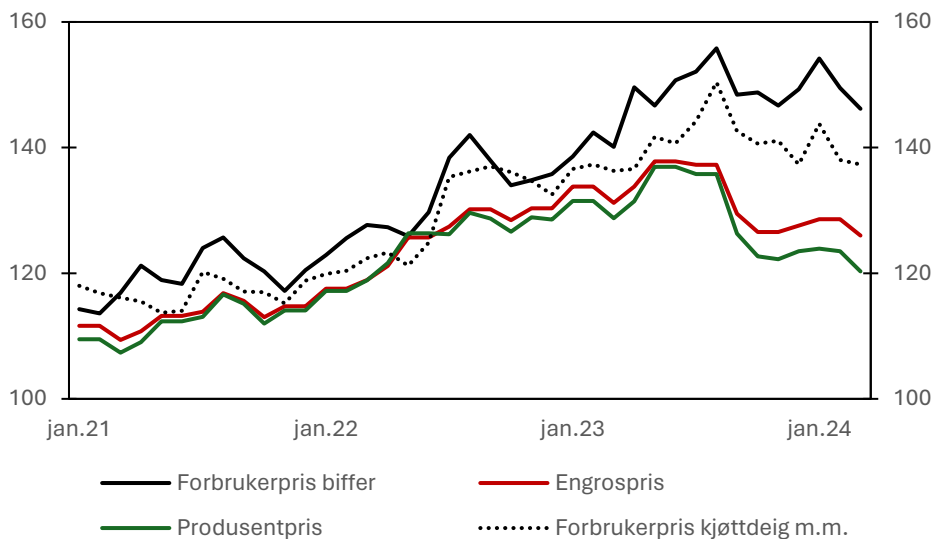
4.6 Pris og prisdannelse etter engrosprispunktet

Tall fra Nibio viser at det det siste året har vært relativt stor forskjell i utviklingen i prisene ut til forbruker og prisutviklingen til industrien og produsent. Siden mars 2023 har

forbrukerprisindeksen for rene kjøttstykker av storfe økt med i overkant av 4 pst., men tilsvarende prisindeks for kjøttdeig har økt med i underkant av 1 pst. Engros- og produsentprisindeksen har på sin side falt med 4 og 6,5 pst. Det var en betydelig økning i forbrukerprisene frem til utgangen av sommeren i fjor, før prisene er redusert noe etter dette i takt med at engrosprisen ble redusert. Den store prisveksten i første halvår 2023 bidro allikevel til at påslaget mellom engros- og forbrukerpris har økt det siste året.

Figur 13 – Prisutvikling i verdikjeden for storfe

Kilde: Nibio. 2015=100

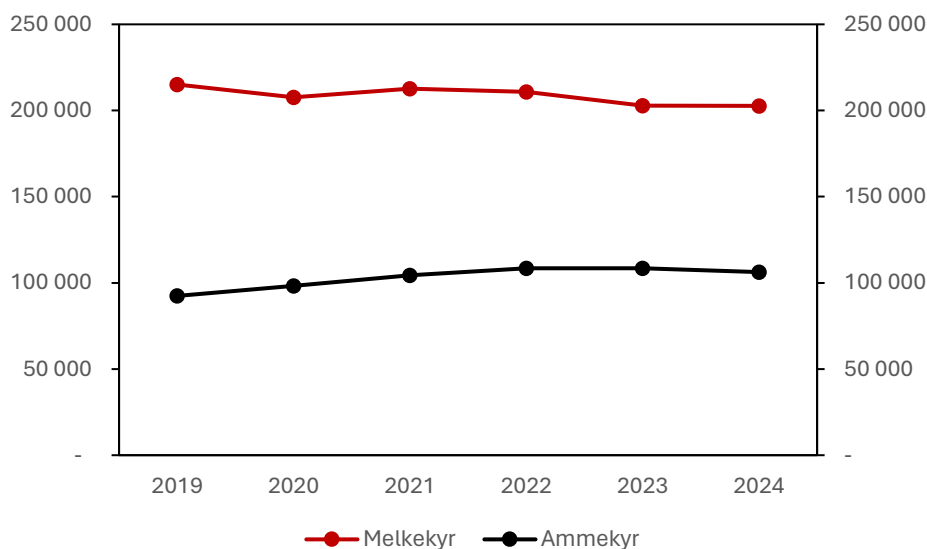

4.7 Utvikling i kutallet

Trenden de siste årene har vært et økende antall ammekyr, mens melkekubestanden har vært fallende, noe som i hovedsak skyldes et redusert melkeforbruk og høy avdrått i melkeproduksjonen. Tall for 1. mars viser at vi det siste året har hatt en motsatt trend, antall melkekyr har vært relativt stabil, mens antall ammekyr har gått ned med nærmere 2 pst. Det er i år registrert i overkant av 2 000 færre ammekyr enn på samme tidspunkt som i fjor.

Figur 14 – Utvikling i kutallet

Kilde: Landbruksdirektoratet. Antall dyr per 1. mars, 2019-2024.

4.8 Resultater for referansebruk nr. 8

Tallene for referansebruk 8 viser at inntekten før tilskudd har økt med om lag 36 000 kroner i 2023, mens det i grunnlaget til jordbruksforhandlingene estimeres en nedgang på i overkant av 40 000 kroner i år. Det forventes at tilskuddene vil øke betydelig også i år, men mindre enn i 2023. Økte tilskudd gjør at det estimeres en økning i inntekten til referansebruk 8 i 2024 på nærmere 55 000 kroner. Det legges til grunn at de variable kostnadene vil falle med 7 pst. fra 2023, ned nesten 50 000 kroner. Nedgangen kommer særlig som følge av reduserte gjødselkostnader og lavere kraftfôrpriser. De faste kostnadene forventes på sin side å øke med i underkant av 35 000 kroner, som følge av blant annet økte drivstoffpriser, økte kostnader til leid arbeid og maskiner og høyere vedlikeholdskostnader. Samlet legges det til grunn at kostnadene vil være tilnærmet uendret fra 2023 og at driftsoverskuddet vil øke med 10 pst., over 50 000 kroner. Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk estimeres til 412 101 kroner, opp 24 924 fra 2023.

4.9 Dekningsbidrag i storfeproduksjonen

Tabell 5 viser Norturas dekningsbidragskalkyler for fremføring av NRF-okse til 17 måneder og for ammekubesetninger med lett og tung rase. I ammekuproduksjonen er det lagt til grunn et bruk med en besetningsstørrelse på 25 kyr, mens det i fremføringsenheten er lagt til grunn en besetningsstørrelse på 50 kyr. Alle produksjonene ligger i sone 3 for arealtilskudd og sone 2 for distriktstilskudd. For alle produksjonene er produksjonsinntektene tilnærmet likt i dag som det var forrige halvår. Tilsvarende er det for de variable kostnadene. Dekningsbidraget for NRF-okse og ammekulett rase har økt noe i første halvår, men dekningsbidraget for ammekulett rase er noe redusert. For bruket har dekningsbidrag inkludert tilskudd økt, mens det for ammekulett rase har vært en flat utvikling. Dekningsbidraget er betydelig høyere hos ammekuproducentene enn hos føreningene som følge av større statlige tilskudd. En gjennomsnittlig fremføringsenhet har imidlertid flere dyr årlig og har ofte lavere faste kostnader.

Tabell 5 – Norturas dekningsbidragskalkyle for storfeproduksjon

Kr per dyr og for bruket

	Andre halvår 2023			Første halvår 2024		
	NFR-okse	Ammeku lett	Ammeku tung	NFR-okse	Ammeku lett	Ammeku tung
Produksjonsinntekter	21 051	19 267	24 709	21 368	19 723	24 586
Variable kostnader	18 398	16 988	22 181	18 515	17 051	22 491
Dekningsbidrag	2 653	2 279	2 528	2 853	2 672	2 095
Produksjonstillegg	4 054	22 985	23 428	4 580	23 401	23 886
Dekningsbidrag ink. tilskudd	6 707	25 264	25 956	7 433	26 072	25 982
Dekningsbidrag ink. tilskudd for bruket	335 350	631 600	648 900	371 650	651 800	649 550

5. Gris

For prisvurdering se kapittel 1.

5.1 Marked og pris

Realprisedgang på engrosnivå og produksjonsregulerende tiltak har gjort at markedsbalansen for gris er bedre i dag enn hva den var ved inngangen til halvåret. Reguleringslageret er redusert, enn noe mindre enn forventet. Så langt i år er tilførslene av gris 2 pst. lavere enn samme periode i fjor, mens engrossalget har økt med 1 pst. Vi vil gå inn i andre halvår med et betydelig reguleringslager av gris, slik at det er nødvendig å holde den norske produksjonen under det som etterspørres også fremover for å sikre uttak av slakt fra reguleringslager. Enkelte stykningsdeler på grisen opplever lavere etterspørsel enn andre, noe som fører til kommersiell lageroppbygging og kan potensielt bremse skjærevirksomheten og kjøpene av helslakt.

Nedgangen i engrosprisene har bidratt til en begrenset prisøkningen ut mot konsumentene, noe som ser ut til å ha virket positivt inn på sluttalget. Mange har fortsatt betydelige mer presset økonomi enn tidligere og vi er generelt mer prisbevisste når vi handler mat. De økonomiske utsiktene tilsier ikke at kjøpekraften skal øke betydelige det neste halvåret, noe som legger føringer for prisutviklingen for gris hvis man ønsker å opprettholde konkurransekraften og salgsvolumet.

Tabell 6 – Engrossalg og produksjon så langt i år

Produksjons- og salgstall i tonn, t.o.m. uke 18 2024 sammenlignet med samme periode i fjor

	Produksjon	24/23	Import (*)	Salg	24/23	Markedsbal
Gris	44 889	98 %	442	45 336	101 %	-5

5.2 Prognose for 2024

Smågrisprodusentene har fulgt oppfordringen om å redusere bedekningene. Sammen med noe reduserte slaktevekter har dette bidratt til å redusere produksjonen. Gitt at nedgangen i slaktegrisvektene og bedekningene videreføres prognoseres det en nedgang i de norske tilførslene på vel 3 000 tonn i 2024.

Det prognoseres en økning i engrossalget på 1,5 pst. i 2024. Salget under den kommende grillsesongen vil ha stor innvirkning på hvordan det faktiske salget forløper seg sammenlignet med det som er prognosert.

Gitt prognosert engrossalg og produksjon vil det være et underskudd på 1 000 tonn gris for året, et underskudd som vil kunne dekkes opp med slakt fra reguleringslageret.

Tabell 7 – Prognose for produksjon- og engrossalg av gris 2024

Prognose utarbeidet mai 2024

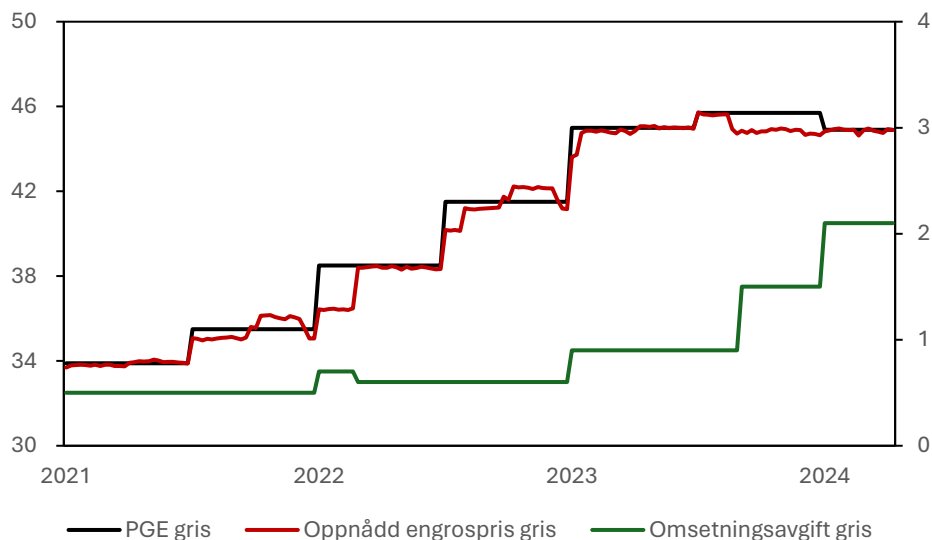
	Norske tilførsler		Importkvoter	Engrossalg		Balanse 2024	Reguleringslager	
	Tonn	Endring		Tonn	Tonn		Endring	Tonn
Gris	128 200	-2 %	1 550	130 700	1 %	-900	3 634	2 700

5.3 Planlagt gjennomsnittlig engrospris, løpende oppnådd engrospris og omsetningsavgift

Gjennom 2022 og frem til og med sommeren 2023 ble engrosprisen på gris økt med i underkant av 20 pst. Grunnet et fall i engrossalget ble prisen tatt ned 80 øre per kg. med virkning fra august 2023. PGE for gris er i dag på samme nivå som ved første halvår 2023, noe som innebærer at det har vært en realprisnedgang for gris på engrosnivå de siste to årene. Prisnedgangen høsten 2023 ble først reflektert i PGE første halvår 2024 noe som gir differensen mellom PGE og løpende oppnådd engrospris som fremgår av figuren under. Med unntak av noe pristilpasning for å stimulere til høy nok slakting inn mot jul er det for gris relativt liten variasjon mellom PGE og den løpende engrosprisen gjennom året. For å finansiere håndteringen av overskuddet er omsetningsavgiften for gris økt fra i underkant av 1 kr per kg. til rett i overkant av 2 kr per kg. de siste årene.

Figur 15 – Engrosprisutvikling og omsetningsavgift for gris

Kr/kg, 2021 – uke 15 2024.

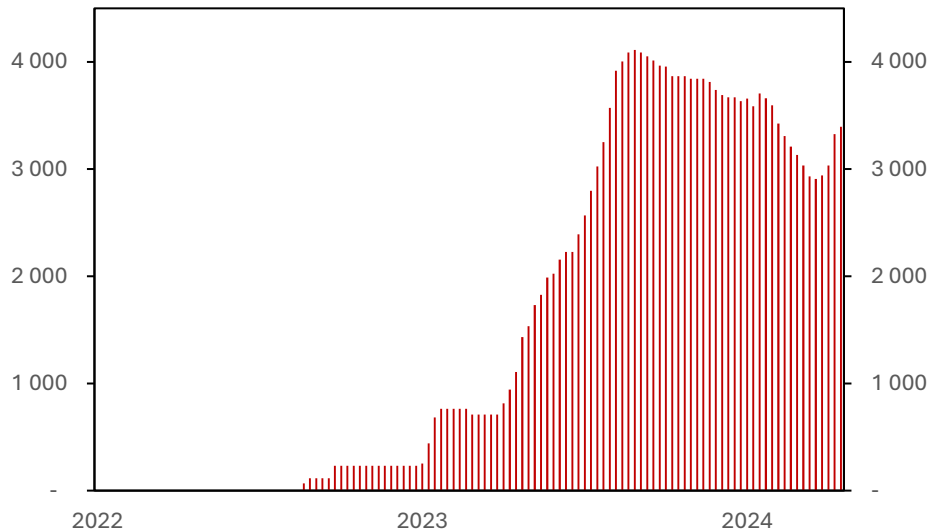

5.4 Reguleringslager

Gjenåpning av grensehandelen, unødig stor import sommeren 2022 og redusert slutt salg som følge av prisvekst og redusert disponibel inntekt, bidro til at man gikk inn i 2024 med et betydelig reguleringslager i 2024. Det har også vært utfordrende salg for sideflesk, noe som bremset omsetningen av hele slakt. Frem til og med påske ble mengden på reguleringslager redusert med nærmere 800 tonn, men det har etter påske vært lave bestillinger over forsyningsplikten og det har igjen blitt fryst inn gris på reguleringslager. Fra toppunktet er reguleringslageret redusert med nærmere 300 tonn.

Figur 16 – Reguleringslager for gris

Tonn, 2022 – uke 16 2024

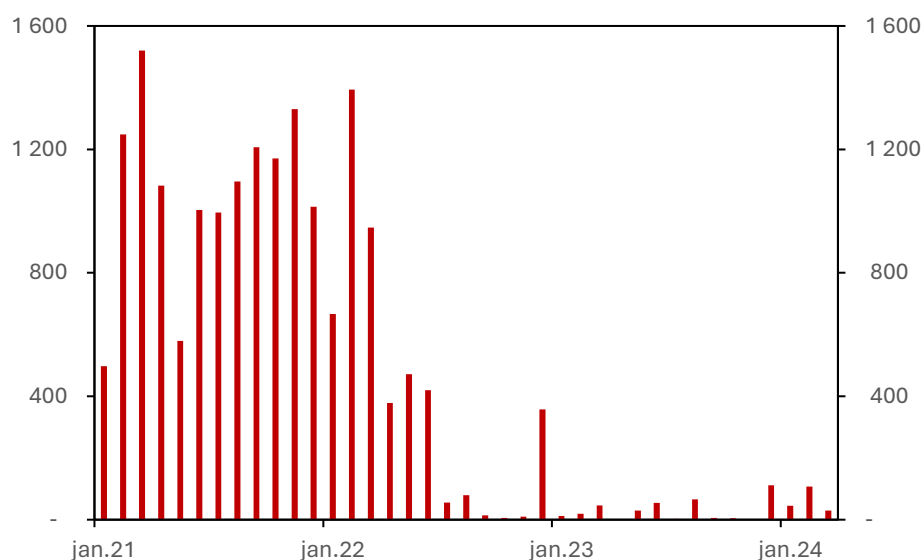

5.5 Import

Det var stor import av gris i 2021 og starten av 2022, kvotene ble fullt utnyttet og det ble importert gris til administrativt nedsatt toll. Dagens markedssituasjon tilsier at det ble importert for mye gris i perioden. Overskudd av gris i det norske markedet i 2023 medførte betydelige innfrysning på reguleringslager, og det var lite behov for import. Også i 2024 vil den norske produksjonen og gris fra reguleringslager dekke behovet og sett i lys av markedsbalansen for året vil det ikke være behov for import. Det var ikke åpnet for import til administrativt nedsatt toll i 2023, med unntak av for spekk. Det samme forventer vi også i 2024. På tross av tilgang på rikelig med norsk gris har importen i årets tre første måneder vært høyere enn samme periode i fjor. Det har t.o.m. mars blitt importert 182 tonn gris, i hovedsak fra Finland. I tillegg er det importert normale mengder spekk.

Figur 17 – Import av gris

Kilde: SSB. Tonn, tollposisjon 0203, 2021 – mars 2024

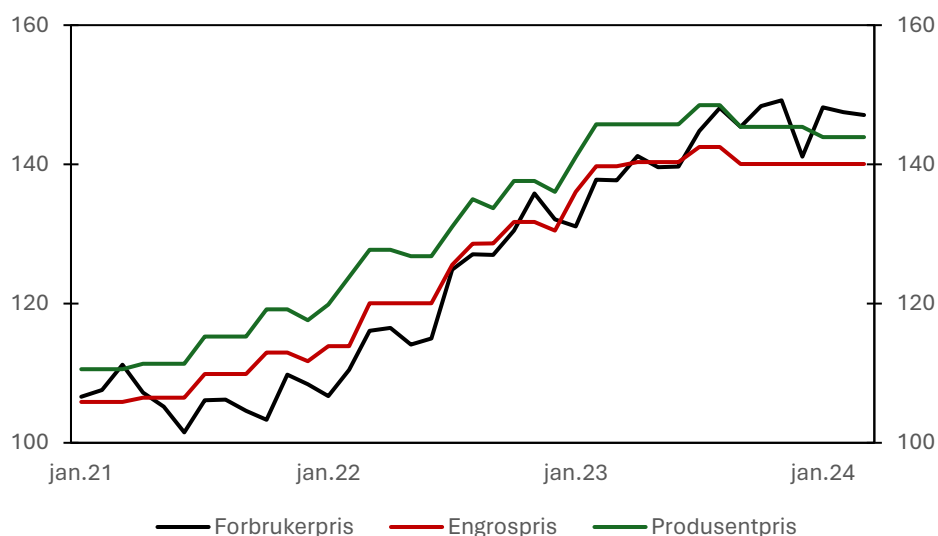

5.6 Pris og prisdannelse etter engrosprispunktet

I likhet med andre matvarer og prisnivået generelt i samfunnet har prisen på svinekjøtt økt betydelig de siste tre årene. Det siste året har imidlertid prisutviklingen vært relativt flat på engrosnivå og til produsentene. Siden mars 2023 har forbrukerprisindeksen økt med i underkant av 7 pst. I samme periode har engrosprisindeksen økt med 0,2 pst., men produsentprisindeksen har falt med 1,3 pst. Nedgangen i produsentprisindeksen skyldes i hovedsak uendret engrospris og en økning i omsetningsavgiften for å finansiere håndteringen av overskudd innfrys på reguleringslager og oppbyggingen av fondet for kjøtt. De siste halvåret har det vært en nedgang i alle prisindeksene for gris.

Figur 18 – Prisutvikling i verdikjeden for gris

Kilde: Nibio. 2015=100

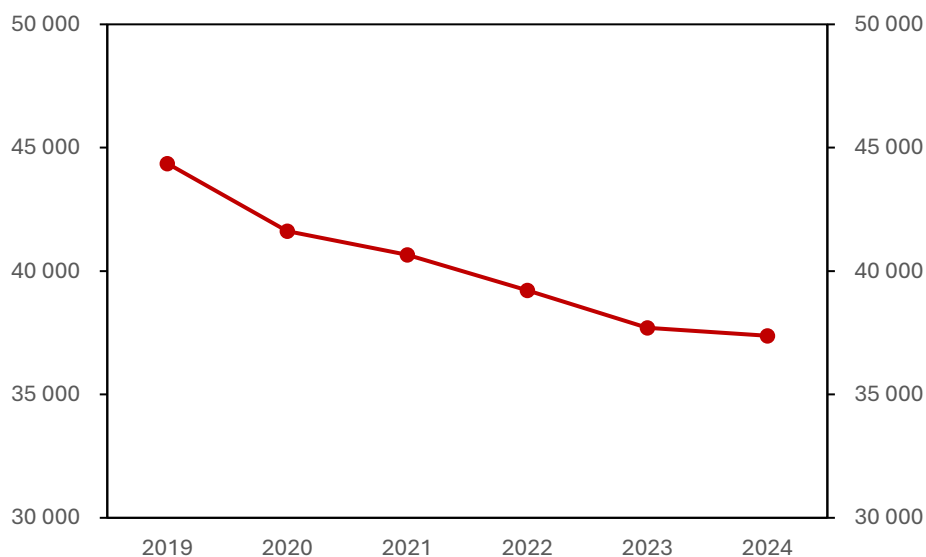

5.7 Utvikling i avlspurketallet

Antall avlspurker har vært stabilt nedadgående de siste årene. Tall for 1. mars viser at antall avlspurker også har gått ned det siste året, men at nedgangen er noe mindre enn i de foregående årene. Det var 1. mars om lag 400 færre avlspurker i Norge enn på samme tid i fjor, noe som er en nedgang på i underkant av 1 pst. Endringer i konsesjonsregelverket gjør at vi forventer at antall avlspurker også vil reduseres fremover. Økt effektivitet i små- og slaktegrisproduksjonen bidrar imidlertid til å veie opp for noe av nedgangen vi har sett i avlspurkebestanden de siste årene; tilførslene gris har falt mindre enn antall avlspurker.

Figur 19 – Utvikling i avlspurketallet

Kilde: Landbruksdirektoratet. Antall dyr per 1. mars, 2019-2024

5.8 Resultater for referansebruk nr. 5

Tallene for referansebruk 5 viser at inntekten før tilskudd har økt med om lag 430 000 kroner i 2023, mens det i grunnlaget til jordbruksforhandlingene estimeres en nedgang på nærmere 145 000 kroner i år. Det er særlig redusert pris på slakte- og smågris som trekker ned inntektene. Det forventes at tilskuddene vil øke også i år, noe mer enn i 2023. På tross av økte tilskudd forventes det en nedgang i de samlede inntektene for bruket på i overkant av 90 000 kroner. Det legges til grunn at de variable kostnadene vil falle 3 pst. fra 2023, ned nesten 100 000 kroner. Nedgangen kommer særlig som følge av reduserte gjødselkostnader, lavere kraftfôrpriser og rimeligere innkjøp av dyr. De faste kostandene forventes på sin side å øke med i underkant av 50 000 kroner, som følge av blant annet økte drivstoffpriser, økte kostnader til leid arbeid og maskiner og høyere vedlikeholdskostnader. Samle legges det til grunn at kostnadene vil være 30 000 lavere i 2024, men at driftsoverskuddet vil reduseres med 5 pst., over 60 000 kroner. Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk estimeres til i underkant av 800 000 kroner, ned 81 660 fra 2023.

5.9 Dekningsbidrag i griseproduksjonen

Tabell 8 viser Norturas dekningsbidragskalkyler for gjennomsnittlige svinebruk innenfor de ulike produksjonene, mål i kroner per kalenderår for bruket. Produksjonsinntektene er redusert for alle produksjonene. Dette skyldes i hovedsak redusert pris, lavere slaktevekter og lavere bedekninger. Samtidig har de variable kostnadene falt for alle produksjonene. Samlet gir dette redusert dekningsbidrag for alle produksjonsformene.

Tabell 8 – Norturas dekningsbidragskalkyle for griseproduksjon

Norturas dekningsbidragskalkyler for ulike griseproduksjon (basert på Norsvins kalkyler), kr for bruket som helhet

	Slaktegris		Smågris		Kombiproduksjon	
	Sept. 23	Mai 2024	Sept. 23	Mai 2024	Sept. 23	Mai 2024
Produksjonsinntekter	4 672 471	4 402 489	4 180 490	3 417 978	3 683 969	3 498 670
Variable kostnader	3 925 099	3 677 435	2 255 471	2 220 257	2 310 042	2 262 799
Dekningsbidrag	747 372	725 054	1 925 019	1 197 721	1 373 927	1 235 871
Produksjonstillegg	19 600	19 600	17 500	17 500	32 897	33 130
Dekningsbidrag ink. tilskudd	766 972	744 654	1 942 519	1 215 221	1 406 824	1 269 001

6. Lam

For prisvurdering se kapitel 1.

6.1 Marked og pris

Engrosprisen for lam økte med nærmere 6 pst. fra slaktesesongen i 2022 til slaktesesongen i fjor. Sammen med andre faktorer bidro dette til en fall i salget på 3 pst. Overskuddet for året ble begrenset til det marginale som følge av en reduksjon i produksjonen større enn reduksjonen i salget. Prisnedgangen for storfe og gris har gitt økt prisdifferanse mellom lam og de andre kjøttslagene, noe som også vil kunne legge en demper på salget. Det er lite slakting av lam første halvår, men det som har blitt slaktet har blitt solgt sammen med det som lå på lager ved inngangen av året.

Tabell 9 – Engrossalg og produksjon så langt i år

Produksjons- og salgstall i tonn, t.o.m. uke 18 2024 sammenlignet med samme periode i fjor

	Produksjon	24/23	Import (*)	Salg	24/23	Markedsbal
Sau	798	98 %	0	646	79 %	152
Lam	864	98 %	259	1 246	81 %	-123

6.2 Prognose for 2024

Det prognoseres om lag markedsbalanse for lam i 2024. Tall fra dyretellinger 1. mars viser en nedgang i søyetallet på vel 2 pst., mens tall fra fostertellinger viser om lag uendret antall lam per søye fra i fjor. Det prognoseres at den norske produksjonen av lam vil reduseres med 2 pst. for året og at engrossalget vil være tilnærmet likt som i fjor.

Markedssituasjonen for sau er noe krevende. Det er i dag nærere 500 tonn sau på reguleringslager og man opplever en svekkelse av salget. For året prognoseres det at de norske tilførselene vil gå ned 1 pst., mens engrossalget vil falle med 11 pst. Blir prognosene gjeldende vil dette medføre et overskudd for året på rundt 800 tonn.

Tabell 10 – Prognose for produksjon- og engrossalg av sau og lam 2024

Prognose utarbeidet mai 2024

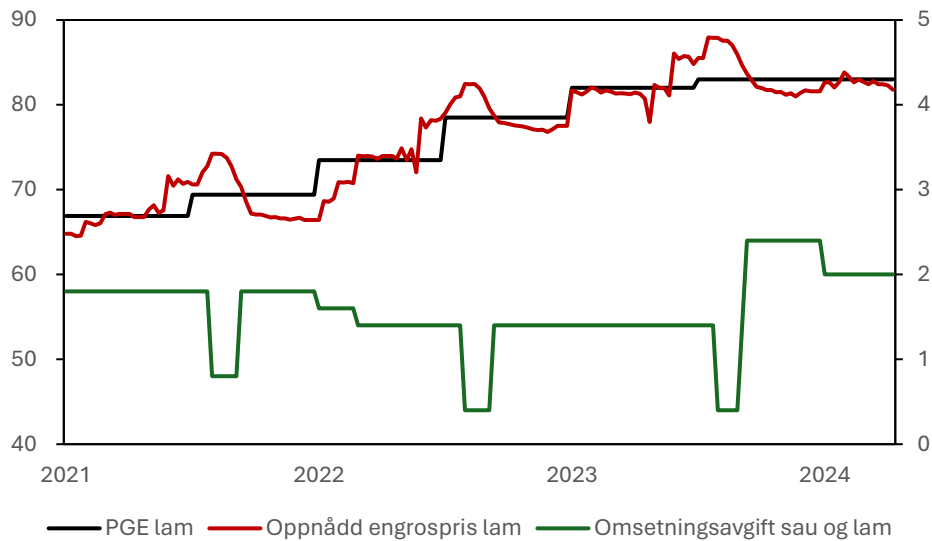
	Norske tilførsler		Importkvoter	Engrossalg		Balanse 2024	Reguleringslager	
	Tonn	Endring		Tonn	Tonn		Endring	Tonn
Lam	16 900	-2 %	1 250	18 300	0 %	-100	123	0
Sau	4 800	-1 %	-	4 000	-11 %	800	334	1 100

6.3 Planlagt gjennomsnittlig engrospris, løpende oppnådd engrospris og omsetningsavgift

Fra 2022 frem til andre halvår 2023 er PGE for lam økt med i overkant av 10 pst. PGE har imidlertid vært tilnærmet uendret siden starten av 2023. Ser man de siste årene under ett har det ikke vært realprisvekst på engrosnivå for lam. Den løpende engrosprisen varierer gjennom året, særlig i andre halvår, for å stimulere til mest mulig slakting i perioder hvor det er stor etterspørsel. Dette innebærer at engrosprisen er relativt høy i tidlig på høsten, før den faller på senhøsten. For å utnytte slaktekapasiteten best mulig er det en motsatt prisløype for sau, med økende pris gjennom høsten. Omsetningsavgiften for sau og lam har blitt økt med om lag 50 øre per kg. det siste året for å bygge opp fondet for kjøtt.

Figur 20 – Engrosprisutvikling og omsetningsavgift for lam

Kr/kg, 2021 – uke 15 2024.

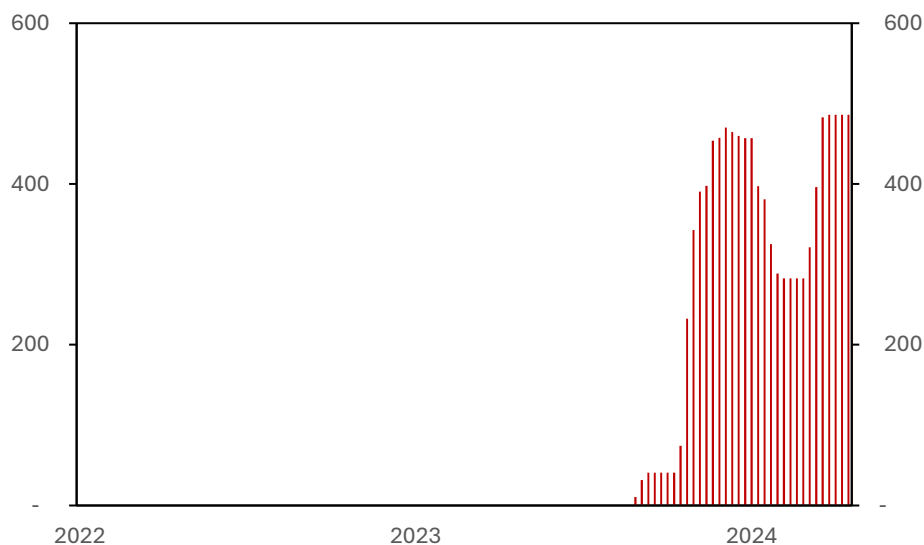

6.4 Reguleringslager

Det har de siste årene vært god balanse i markedet for småfe, noe som har bidratt til at det har vært lite innfrysning på reguleringslager utover det som er naturlig som følge av sesongsvingninger i markedet. Mot slutten av 2023 ble det fryst inn i overkant av 120 tonn lam på reguleringslageret, men lageret var tømt for lam innen utgangen av januar. For lam forventes det noe innfrysning rundt slaktesesongen i høst, noe som er normalt i lammemarkedet hvor brorparten av dyrene slaktes innenfor en relativt kort periode. Siste del av 2023 og så langt i år har vi opplevd en oppbremsing i engrossalget for sau og det ligger nå i underkant av 500 tonn sau på reguleringslager. Det prognoseres 1 200 tonn sau på reguleringslager ved utgangen av året.

Figur 21 – Reguleringslager for sau og lam

Tonn, 2022 – uke 16 2024

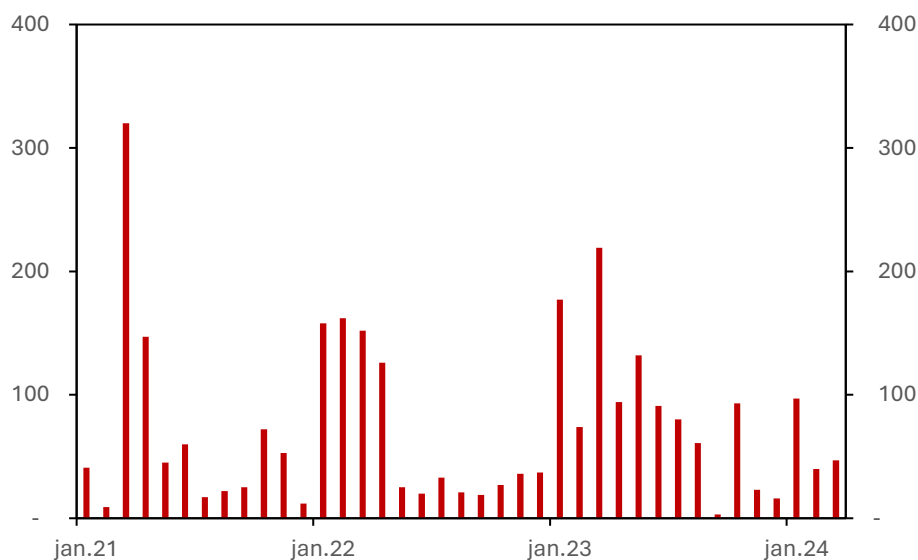

6.5 Import

Det har i lengre tid vært relativt god markedsbalanse for sau og lam, og importen har i hovedsak vært begrenset til import gjennom importkvotene. Kvoteimporten kommer i hovedsak fra Island, New Zealand og i fjor SACU. 2023 var første gang på flere år at det ble importert sauekjøtt fra SACU. Salget av norsk sauekjøtt har bremsert opp noe den siste tiden, og kvoteimporten kan være blant faktorene som har påvirket salget. Det var ikke administrativt nedsatt toll for småfe i 2023 og det forventes ikke at dette blir nødvendig i 2024 heller. Så langt i år er det importert 184 tonn småfe, noe som er en del lavere enn samme periode i fjor.

Figur 22 – Import av sau og lam

Kilde: SSB. Tonn, tollposisjon 0204, 2021 – mars 2024

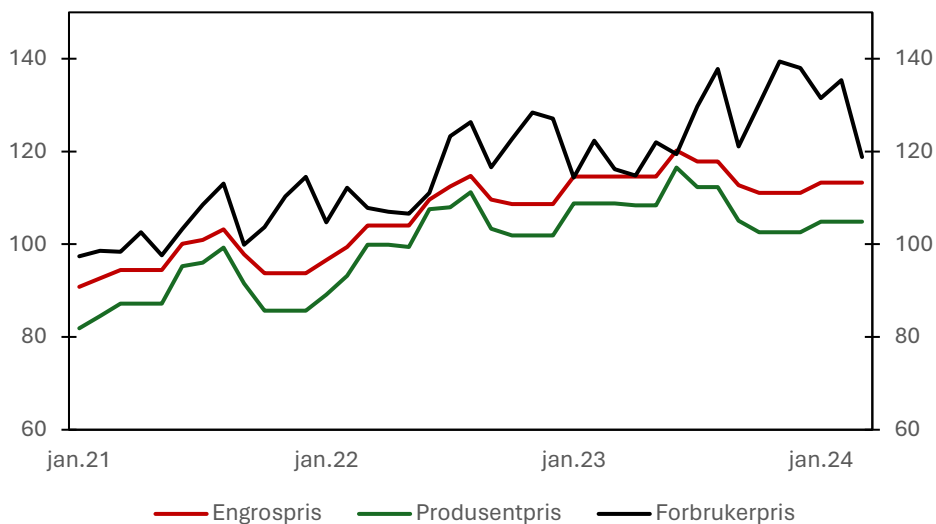

6.6 Pris og prisdannelse etter engrosprispunktet

Tall fra Nibio viser at det for lam det siste året har vært en nedgang i prisnivået i verdikjeden fra produksjon til engrossalg, mens det har vært en økning i prisen ut til forbrukerne. Fra mars 2023 har forbrukerprisindeksen økt med 2,2 pst., mens engrospris- og produsentprisindeksen er redusert med henholdsvis 1,1 og 3,6 pst. Den relativt store nedgangen i produsentprisindeksen skyldes økningen i omsetningsavgiften. Det siste halve året har utviklingen i forbrukerprisindeksen vært nedadgående, mens engros- og produsentprisen har vært relativt stabil.

Figur 23 – Prisutvikling i verdikjeden for lam

Kilde: Nibio. 2015=100

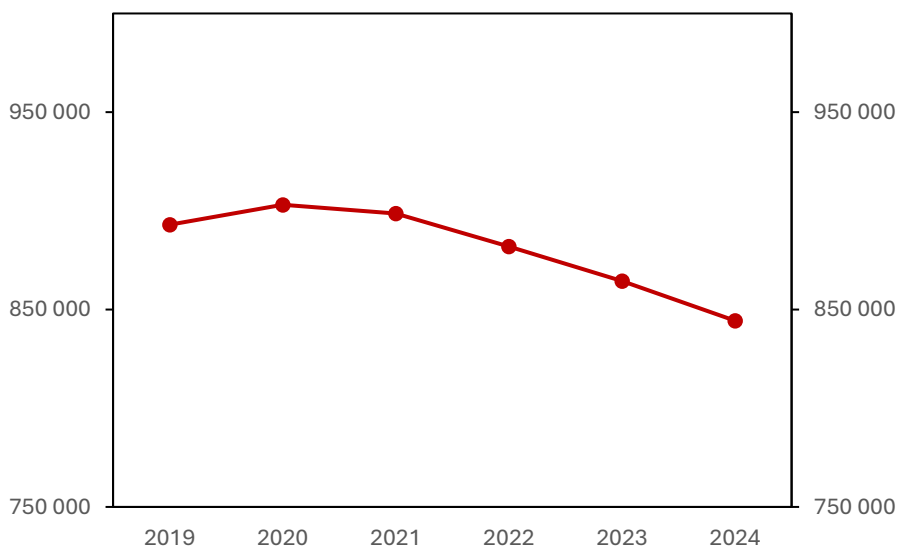

6.7 Utvikling i sauetallet

Siden 2020 har antall voksne sau vært fallende, og har i perioden blitt redusert med nærmere 50 000 dyr. Tallene for 1. mars i år viser også en nedgang i bestanden det siste året. Antall voksne sau var i år 2,3 pst. lavere enn på samme tid i fjor, en nedgang på om lag 20 000 dyr. Nedgangen i antall søyer gjaldt alle fylker med unntak av Agder, og budskapsstørrelsen var noe fallende. Også antall fødte lam per sau har gikk noe ned i fjor. Dette har medført fallende tilførsler av sau og lam de siste fire årene, en utvikling vi forventer å se også i 2024.

Figur 24 – Utvikling i sauetallet

Kilde: Landbruksdirektoratet. Antall dyr per 1. mars, 2019-2024

6.8 Resultater for referansebruk nr. 3

Tallene for referansebruk 3 viser at inntekten før tilskudd økt med om lag 35 000 kroner i 2023, mens det i grunnlaget til jordbruksforhandlingene estimeres en marginal økning i år. Det var særlig inntektene fra salg av og slakt som økte inntekten i 2023. Det forventes at tilskuddene vil øke også i år, men ikke i like stor grad som i 2023. Økningen i tilskudd utgjør brorparten av den

forventede økningen i inntektene på i underkant av 90 000 kroner. Det legges til grunn at de variable kostnadene vil falle 8 pst. fra 2023, ned 24 000 kroner. Nedgangen kommer særlig som følge av reduserte gjødselkostnader. De faste kostandene forventes på sin side å øke med i underkant av 20 000 kroner, som følge av blant annet økte drivstoffpriser, økte kostnader til leid arbeid og maskiner og høyere vedlikeholdskostnader. Samle legges det til grunn at kostnadene vil være 3 500 kroner høyere i 2024, men at driftsoverskuddet vil øke med 20 pst., over 80 000 kroner. Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk estimeres til i underkant av 408 000 kroner, opp 61 538 fra 2023.

6.9 Dekningsbidrag i lammeproduksjonen

Tabell 20 viser Norturas dekningsbidragskalkyle for bruk med 130 vinterfôra sau. Slaktevekt og lammetall tar utgangspunkt i gjennomsnittstall for den mest vanlige sauerasen i Norge, Norsk hvit sau. Utgangspunktet for valget av 130 sau er at dette tilsvare om lag et årsverk i de ulike referansebrukene Nibio har for rene sauebruk. Beregningene forutsetter at bruket ligger i arealtilskuddssone 5B og distrikttilskuddssone 2, og at 99,2 pst. av lammene er klasse O+ eller bedre. I kalkylen er det lagt til grunn gjeldende tilskuddssatser og dagens kostnads- og prisbilde. På tross av økte kostnader har økningen i engrospris og statlig tilskudd gitt et økt dekningsbidrag for sauebrukene. Dekningsbidraget sier imidlertid ikke noe om den totale lønnsomheten for bruket da den ikke tar høyde for faste kostnader.

Tabell 11 – Norturas dekningsbidragskalkyle for lammeproduksjon

Kr per vinterfôra sau og for bruket som helhet

	22-23	23-24
Produksjonsinntekter	2 255	2 380
Variable kostnader	1 935	2 004
Dekningsbidrag i produksjonen	320	377
Tilskudd	4 191	4 661
Dekningsbidrag ink. tilskudd	4 511	5 038
Dekningsbidrag ink. tilskudd for bruket	586 379	654 904

7. Egg

For prisvurdering se kapitel 1.

7.1 Marked og pris

Eggmarkedet har så langt i 2024 vært preget av stor etterspørsel, særlig inn mot påske. Produksjonen levert inn til eggpakkeriene er så langt i år 5 pst. lavere enn ved samme periode i fjor. Midlertidig opphold hos enkelte produsenter ga noe redusert produksjon også i starten av 2024 og det store fokuset på markedsbalansen for egg har bidratt til at flere produsenter har valgt å selge mer egg direkte fra gården. Direktesalg av egg reduserer mengden egg hos eggpakkeriene, og begrenser mengden egg tilgjengelig for salg til dagligvarehandelen og til storkjøkkenmarkedet. Som følge av underskuddet på norske egg, og for å kunne tilby mest mulig egg til dagligvare- og storkjøkkenmarkedet, har importen av egg til industrien økt betydelig. Engrossalget av egg er så langt i år på tilsvarende nivå som samme periode i fjor. Det forventes at tilførselene vil øke gjennom sommeren og at markedsbalansen for norske egg for året som helhet vil være bedre enn hva den har vært hittil i år.

Tabell 12 – Engrossalg og produksjon så langt i år

Produksjons- og salgstall i tonn, t.o.m. uke 18 2024 sammenlignet med samme periode i fjor

	Produksjon	24/23	Import (*)	Salg	24/23	Markedsbal
Egg	21 821	95 %	1 325	23 192	100 %	54

7.2 Prognose for 2024

En større andel av de produserte eggene har i år blitt solgt utenom de registrerte eggpakkeriene, noe som gir lavere tilførsler til det organiserte engrosleddet. Det prognoseres for året en nedgang i tilførselene til det organiserte engrosleddet på 1 pst. i 2024. Samlet organiserte salg av egg til dagligvare og industri prognoseres å øke med vel 2 pst. sammenlignet med 2023. Det forventes en bedre dekning av norske egg i sommer sammenlignet med det vi har opplevd så langt i år. Hvis prognosen blir gjeldende, vil det være en samlet underdekning av norskprodusert egg på om lag 2 900 tonn i 2024. Hittil i år er det importert om lag 1 200 tonn skallegg. Det er altså rom for en økning i den norske produksjonen for å møte det økte behovet for egg.

Tabell 13 – Prognose for produksjon- og engrossalg av sau og lam 2024

Prognose utarbeidet mai 2024

	Norske tilførsler		Importkvoter	Engrossalg		Balanse 2024	Reguleringslager	
	Tonn	Endring	Tonn	Tonn	Endring	Tonn	01.01.2024	31.12.2024
Egg	64 700	-1 %	-	67 700	2 %	-2 900	-	-

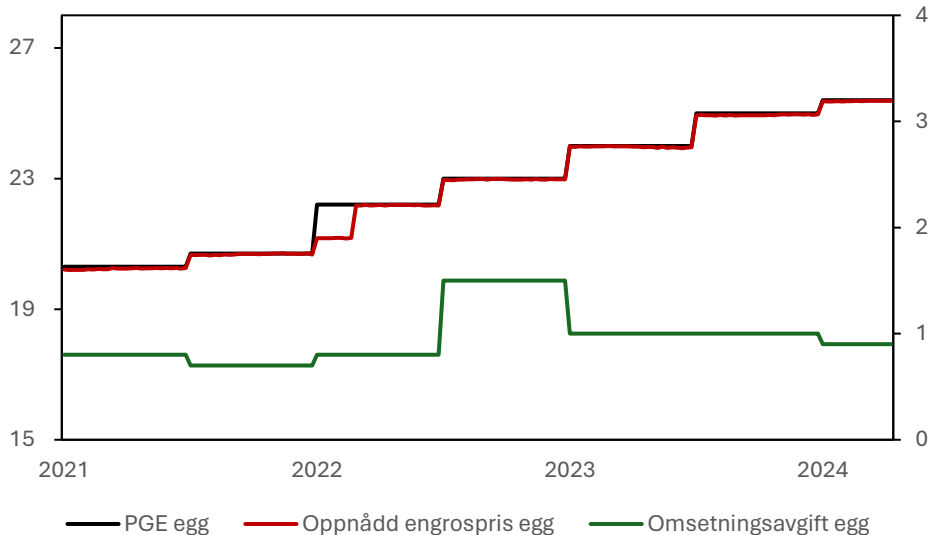
7.3 Planlagt gjennomsnittlig engrospris, løpende oppnådd engrospris og omsetningsavgift

PGE for egg har blitt økt de siste årene, til sammen med i underkant av 20 pst. siden inngangen til 2022. Stabil verping fra hønene og kort holdbarhet gjør at det er andre virkemidler enn prisløypen som er best skikket til å tilpasse tilførselene til kortsiktige svingninger i etterspørselen, som f.eks. inn mot høytidene hvor det spises mye egg. Den løpende engrosprisen følger derfor PGE tett gjennom året. I 2022 var det overproduksjon av egg og det var nødvendig å bruke forkortet verpeperiode og andre virkemidler for å redusere tilførselene. Dette medførte at omsetningsavgiften ble økt i andre halvår. I 2023 og 2024 har det vært underskudd av egg og ikke

behov for produksjonsreduserende tiltak. Omsetningsavgiften er derfor igjen senket og er nå kr 0,90 per kg.

Figur 25 – Engrosprisutvikling og omsetningsavgift for egg

Kr/kg, 2021 – uke 15 2024.

7.4 Regulerings tiltak

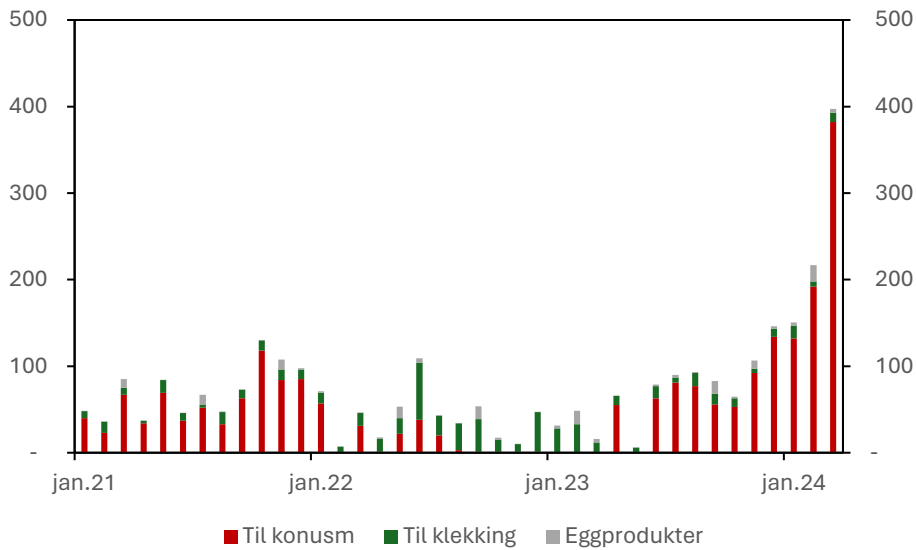
I siste halvår av 2023 og så langt i 2024 har eggmarkedet vært preget av en unormalt stor økning i etterspørselen som har medført tidvis underskudd av norske egg. Det har derfor blitt arbeidet for å skaffe til veie mest mulig norske egg og det har ikke blitt gjennomført redusert verpetid eller andre tiltak for å periodevis begrense produksjonen. For å sikre best mulig tilgang på norske egg har imidlertid oppholdsperioden mellom innsett hos Nortura-produsenter blitt redusert der det har vært mulig. Nortura har også ved sin eggproduktfabrikk erstattet norske egg med import der det har vært mulig for å kanalisere mest mulig norske egg med skall ut til dagligvare- og storkjøkkenmarkedet.

7.5 Import

I motsetning til det som har vært normalen de siste 10-15 årene har vi siste halvår i 2023 og i 2024 opplevd underskudd av egg og et uforløst potensial i salget. Sammenlignet med kjøtt er det utfordrende å erstatte norske egg med import. Dette skyldes blant annet en betydelig lavere sykdomsrisiko for norske egg enn importerte og fordi nordmenn har en sterk preferanse for norske egg, særlig egg som kjøpes i kartong i butikk. Nortura har som markedsregulator gjort en rekke tiltak for å dekke opp underskuddet i markedet, ble annet rettet mot import. Nortura har anmodet om administrativt nedsatt toll både for egg med skall og for heleggmasse, en anmodning Landbruksdirektoratet har fulgt gjennom hele 2024 så langt. Nortura vil fortsette å anmode om tollnedsattelse så lenge det er et underskudd i markedet. I forlengelse av dette har norske egg blitt erstattet med importerte egg ved Norturas eggproduktfabrikk for alle produkter der det har gjennomførbart uten at mattryggheten har blitt svekket. En utfordring har vært tilgangen på importerte egg grunnet store sykdomsutfordringer i EU, men importen har økt betydelig i 2024. T.o.m. mars 706 tonn egg med skall til konsum, mot 0 tonn i samme periode i fjor. Det forventes at importen av egg vil holde seg høy sammenlignet med normalår frem til norsk produksjon igjen dekker behovet.

Figur 26 – Import av egg

Kilde: SSB. Tonn, tollposisjon 0407¹, og 0408 2021 – mars 2024

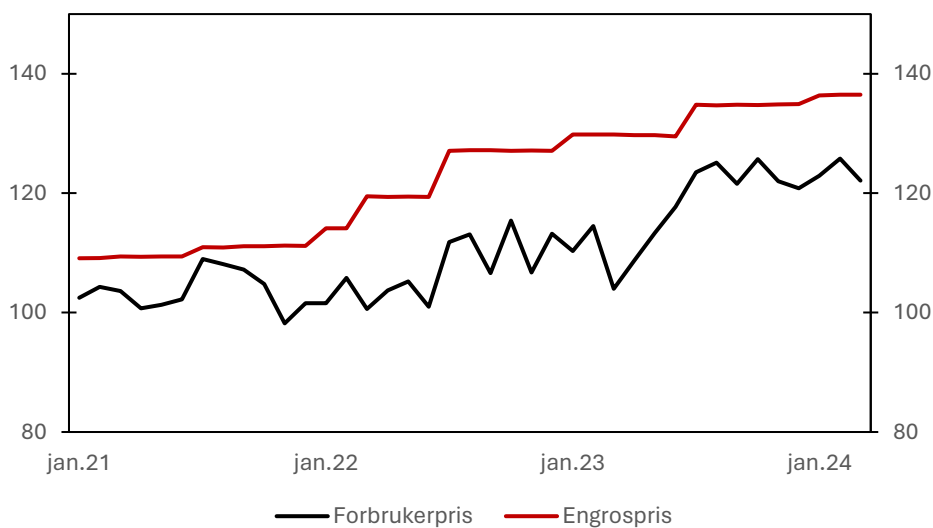

7.6 Pris og prisdannelse etter engrosprispunktet

I 2021, 2022 og første del av 2023 var økningene i engrosprisene for egg høyere enn prisveksten ut til forbrukerne. Våren 2023 og gjennom sommeren var prisveksten ut til forbruker større enn prisveksten på engrosnivå og ut til produsentene, noe som bidro til å redusere forskjellen mellom prisnivået ut til forbruker og tidligere i verdikjeden. Siden mars 2023 har forbrukerprisindeksen økt med i overkant av 17 pst., mens engrosprisindeksen økte med rett i overkant av 5 pst. Prisen på egg ut til forbruker var imidlertid lavere i mars i år enn hva den var i årets to første måneder, på tross av underskudd av egg inn mot påske.

Figur 27 – Prisutvikling i verdikjeden for egg

Kilde: Nibio. 2015=100

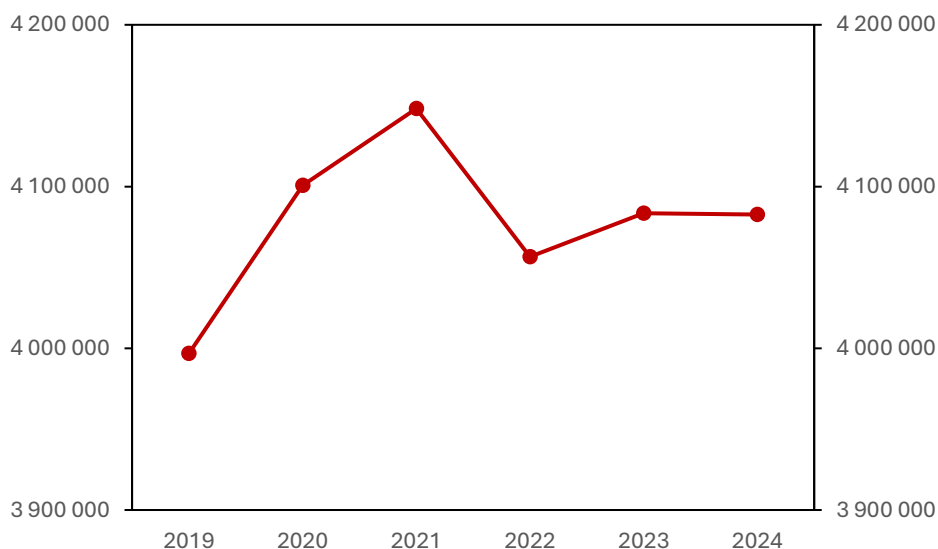
¹ Varenummer 0407 1100 og 0407 2100

7.7 Utvikling i antall verpehøner

Hver høne legger en stabil mengde egg og det er lite endringer i mengden egg hønene produserer fra år til år. Antall verpehøner er derfor i stor grad proporsjonalt med mengden egg som produseres. Å tilpasse seg med flest mulig dyr til telledato er imidlertid mindre relevant for eggprodusenten enn i de andre produksjonene. Dette sammen med nødvendig opphold i produksjonen mellom innsett gjør at det registrerte verpehønetallet kan variere betydelig fra år til år uten at det nødvendigvis tilsier at produksjonskapasiteten har endret seg. Totalmarkeds tall for tilførsler viser også at de store svingningene i antall verpehøner fra 2019 til 2022 ikke har gitt tilsvarende utslag i tilførslene, noe som kan skyldes at mange produsenter noen år har opphold i produksjonen på samme tid og at det er variasjon i direkte salg fra gård. Per 1. mars i år var antall verpehøner på tilsvarende nivå som det var på samme tidspunkt i fjor. Det forventes imidlertid at tilførslene av egg for året som helhet vil øke noe, en økning som vil gjøre seg særlig gjeldene i andre halvår.

Figur 28 – Utvikling i verpehønetallet

Kilde: Landbruksdirektoratet. Antall dyr per 1. mars, 2019-2024

7.8 Resultater for referansebruk nr. 6

Tallene for referansebruk 6 viser at inntekten før tilskudd økt med om lag 260 000 kroner i 2023, mens det i grunnlaget til jordbruksforhandlingene estimeres en ytterligere økning på 141 000 i år. Det er inntektene fra salg av egg som er grunnlaget for de økte inntektene. Tilskuddene økte med nærmere 30 000 i fjor og det forventes en økning på i overkant av 35 000 i 2024. Samlet gir dette en forventet økning i inntektene på bruket på i underkant av 180 000 kroner. Det legges til grunn at de variable kostnadene vil falle 4 pst. fra 2023, ned 81 000 kroner. Nedgangen kommer særlig som følge av reduserte gjødselkostnader, lavere kraftfôrpriser og reduserte kostnader ved innkjøp av dyr. De faste kostnadene forventes på sin side å øke med 40 000 kroner, som følge av blant annet økte drivstoffpriser, økte kostnader til leid arbeid og maskiner og høyere vedlikeholdskostnader. Samle legges det til grunn at kostnadene vil være rett under 18 000 kroner lavere i 2024, og at driftsoverskuddet vil øke med 23 pst., rundt 195 000 kroner. Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk estimeres til i underkant av 726 000 kroner, opp 121 993 fra 2023.

7.9 Dekningsbidrag i eggproduksjonen

Tabell 14 viser Norturas dekningsbidragskalkyler for eggprodusenter med 7 500 verpehøner, målt i kroner per verpehøne per år. Kalkylen er et øyeblikksbilde og tar ikke høyde for endringer i avregningspris eller kostnader for resten av året. Antall egg produsert per innsatt høne holder seg relativt stabilt. Som det fremgår av tabellen har det vært en økning i dekningsbidrag som følge av økte priser og en utflating av kostnadsveksten. Det er imidlertid verdt å merke seg at kostnadsveksten var betydelig særlig i 2022 og at årets økning i dekningsbidraget etterfølger år med svak økonomi i eggproduksjonen. Dekningsbidragskalkylen sier kun noe om lønnsomheten i produksjonen, uten å ta hensyn til faste kostnader. Kostnadene for eksisterende lån, vedlikehold og evt. nyinvesteringer har økt de siste årene, noe som isolert sett har redusert lønnsomheten for eggprodusentene.

Tabell 14 – Norturas dekningsbidragskalkyle for eggproduksjon

Kr per verpehøne per år og for bruket som helhet

	Frittgående aviar		Økologisk aviar	
	April 2023	April 2024	April 2023	April 2024
Produksjonsinntekter	459	511	704	751
Variable og div. kostnader	355	368	506	491
Dekningsbidrag per høne per år	82	113	156	166
Produksjonstillegg (Sør-Norge)	11	9,7	11,0	9,7
Dekningsbidrag ink. tilskudd	93	122	167	176
Dekningsbidrag ink. tilskudd for bruket	694 617	918 478	1 253 783	1 321 183

Vedlegg 1 – Historisk utvikling i PGE

		UNG OKSE			SLAKTEGRIS			LAM			EGG		
		PGE	Oppnådd pris	Avvik	PGE/ Målpris	Oppnådd pris	Avvik	PGE	Oppnådd pris	Avvik	PGE	Oppnådd pris	Avvik
2016	1. halvår	58,70	58,52	-0,18	32,34	31,94	-0,40	69,60	69,43	-0,17	18,40	18,26	-0,14
	2. halvår	59,20	59,09	-0,11	32,43	32,25	-0,18	67,60	67,09	-0,51	18,60	18,44	-0,16
2017	1. halvår	60,00	59,69	-0,31	32,43	31,65	-0,78	64,60	64,60	0,00	18,80	18,64	-0,16
	2. halvår	60,00	59,92	-0,08	32,43	31,91	-0,52	64,60	63,66	-0,94	19,20	19,05	-0,15
2018	1. halvår	60,50	60,09	-0,41	32,43	31,29	-1,14	64,60	63,78	-0,82	19,35	19,25	-0,10
	2. halvår	60,30	59,88	-0,42	32,43	31,37	-1,06	64,60	64,36	-0,24	19,25	19,22	-0,03
2019	1. halvår	60,50	59,87	-0,63	32,43	31,18	-1,25	64,60	63,77	-0,83	19,15	19,14	-0,01
	2. halvår	60,50	60,49	-0,01	32,43	32,53	0,10	66,10	66,08	-0,02	19,40	19,26	-0,14
2020	1. halvår	61,20	61,19	-0,01	32,43	32,24	-0,19	66,10	65,39	-0,71	19,50	19,41	-0,09
	2. halvår	62,80	62,52	-0,28	33,89	33,88	-0,01	66,40	65,84	-0,56	20,30	20,20	-0,10
2021	1. halvår	64,30	64,30	0,00	33,89	33,87	-0,02	66,90	66,71	-0,19	20,30	20,24	-0,06
	2. halvår	66,30	66,25	-0,05	35,50	35,53	0,03	69,40	68,94	-0,46	20,70	20,68	-0,02
2022	1. halvår	70,80	70,10	-0,70	38,50	37,77	-0,73	73,50	72,78	-0,72	22,20	21,86	-0,34
	2. halvår	74,80	74,58	-0,22	41,50	41,47	-0,03	78,50	78,43	-0,07	23,00	22,97	-0,03
2023	1. halvår	78,30	77,80	-0,50	45,00	44,81	-0,19	82,00	81,62	-0,38	24,00	23,97	-0,03
	2. halvår	78,30	75,39	-2,91	45,70	45,05	-0,65	83,00	82,91	-0,09	25,00	24,95	-0,05
2024	1. halvår	74,30			44,90			83,00			25,40		
	2. halvår												

Vedlegg 2 – Handelspolitiske rammevilkår for de markedsregulerte kjøttslagene og egg

Jordbruket i Norge er sterkt preget av landet geografi og klima. Et generelt høyt kostnadsnivå og høye krav til kvalitet bidrar også til at det er utfordrende å konkurrere på pris med utenlandske produsenter. Sammen med offentlig næringsstøtte og markedsreguleringen, bidrar importvernet til å opprettholde norsk produksjon av prioriterte landbruksprodukter. En gradvis svekkelse av importvernet har gjort at det norske jordbruket i økende grad møter konkurranse fra internasjonale produsenter på hjemmemarkedet. Under følger en kort beskrivelse av de gjeldende rammebetingelsene for import av kjøtt og egg vi har i dag.

Tollbehandlingen av importert kjøtt og egg kan kategoriseres i fire hovedgrupper: import til full toll, redusert toll gjennom handelsavtaler, administrativt nedsatt toll og grensehandel. I tillegg importeres det kjøtt og egg som ingrediens i bearbejdede produkter. Enkelte av disse møter redusert toll gjennom RÅK-ordningen.

Import til full toll

Kjøtt og egg er blant landbruksproduktene vi i Norge har gode forutsetninger for å være selvforsynt med, og er derfor i størst mulig grad skjermet fra utenlands konkurranse. De regulære tollsatsene for kjøtt og egg er relativt høye, og det er i liten grad gitt innrømmelser i form av reduserte tollsatter i handelsavtalene Norge har inngått med andre land. Med unntak av for biff og filet av storfe og hele skrotter av lam er tollen på kjøtt og egg i dag en kronetoll per kg importert – tollsatsen er altså fast og varierer ikke med prisen på varen som importeres. Dette gjør at styrken i tollvernet svekkes i takt med at prisnivået øker. Tollvernet påvirkes også av det relative prisforholdet mellom norske produkter og de importerte, og styrken til den norske krona mål mot andre valutaer. En svak norsk krone har bidratt til å holde tollvernet relativt sterk for kjøtt og egg den siste tiden.

Administrativt nedsatt toll

I perioder med underskudd av kjøtt eller egg i Norge er det ønskelig med import slik at etterspørselen kan møtes fullt ut. Aktørene i bransjen kan i slike perioder anmode om at de regulære tollsatsene reduseres for å åpne opp for import. Landbruksdirektoratet avgjør om det skal åpnes opp for import til administrativt nedsatt toll, og setter i slike perioder tollsatsen til et nivå som skal utjevne kostnaden ved å importere med norske priser. Det er i slike perioder ingen kvantumsbegrensning på hvor mye som kan importeres, så det er fra et markedsreguleringsperspektiv viktig at perioden med administrativt nedsatt toll ikke er så lang at det skaper overskudd av norsk kjøtt på et senere tidspunkt.

Redusert toll gjennom handelsavtaler

WTO

WTO-avtalen setter den ytre rammen for internasjonal handel mellom de 164 medlemslandene. Dette innebærer at avtalen også setter rammen for det norske importvernet, inkludert de «regulære tollsatsene». Norge har gjennom WTO-avtalen bundet seg til en øvre grense for hvor høy importtoll som kan ilegges ulike varer, men forbeholdt seg retten til å velge prosentvis eller spesifikk toll for en rekke landbruksvarer. De bundne tollsatsene

varierer mellom ulike varer og varegrupper, men ikke mellom import fra ulike handelspartnere, da likebehandlingsprinsippet er en av WTO-avtalens bærebjelker. Norge har også bundet seg til importkvoter ned redusert eller ingen toll som medlemslandene i WTO kan benytte. WTOs sikkerhetsmekanisme åpner imidlertid for å fravike de øvre tollsatsene og innføre beskyttelsestiltak i tilfeller der det skjer en plutselig og stor økning i importen av en landbruksvare.

Alle avgjørelser i WTO tas ved enstemmighet. Dette, og at forhandlingene omfatter over 20 handelsrelaterte temaer, har bidratt til at den siste forhandlingsrunden (Doha-runden) har pågått siden 2001 uten at man har klart å slutføre forhandlingene.

EØS-avtalen

EØS-avtalen trådte i kraft 1. januar 1994 og innlemmet Norge i EUs «indre marked» med fri flyt av varer, tjenester, person og kapital, forutsatt en del felles regelverk og standarder, blant annet felles regelverk for sanitære, fytosanitære og tekniske tiltak. Norge er imidlertid ikke en del av EUs tollunion, og har derfor ikke felles handelspolitikk (f.eks. tollsatter) overfor tredjeland. Jordbruksvarer og sjømat omfattes ikke av avtalens regler for «det indre marked» og er ikke en del av den frie varflyten. Handelen med enkelt jordbruksvarer er imidlertid en del av avtalen gjennom protokoll 3 og artikkel 19.

Protokoll 3 i EØS-avtalen omfatter handel med RÅK-varer (bearbeidede landbruksvarer med råvarepriskompensasjon), og er utformet med mål om å konkurranseutsette industriledet, samtidig som primærprodusentene skjermes. Dette gjøres ved at bestemte råvarer i de bearbeidede produktene ilegges toll ved import til Norge. Tollens størrelse bestemmes ut ifra andelen tollberettiget råvare i ferdigproduktet. I tillegg får råvarer i norskprodusert bearbeide produkter et RÅK-tilskudd, en råvarepriskompensasjon, for å utjevne råvareprisforskjellen mellom Norge og EU.

Artikkel 19 etablerer en rekke tollkvoter med redusert eller ingen toll, samt gjensidig tollfritak eller redusert toll på ulike basis landbruksvarer. Handelsbetingelsene for landbruksprodukter skal gjennomgås med jevne mellomrom, i teorien hvert andre år. Siste avtale trådte i kraft 1. oktober 2018 og var fullt gjeldende fra 1. januar 2019. I avtalen ble kvoten for storfekjøtt økt til 2 500 tonn, en ribbekvote på 300 tonn gjeldene i desember ble etablert, og kvotene for kylling, skinke, pølser og andebryst ble økt.

Bilaterale handelsavtaler

På tross av likebehandlingsprinsippet åpner WTO-avtalen for at medlemmene kan inngå handelsavtaler hvor partene gir hverandre eksklusive preferanser, så lenge en stor nok andel av handelen liberaliseres. Utfordringen med å enstemmig enes i WTO har ført at land i økende grad har inngått bilaterale handelsavtaler seg imellom. Dette gjelder også Norge og EFTA, som aktivt arbeider for å fremforhandle nye handelsavtaler og reforhandle de eksisterende. Norge har gjennom EFTA-samarbeidet inngått handelsavtaler med i overkant av 40 land. Av disse er avtalene med Den sørafrikanske tollunionen (SACU), Det sørmarikanske frihandelssamarbeidet (Mercosur)², Storbritannia og EFTA-landene særlig relevant for handel med kjøtt og egg. Hurdalsplattformen stadfester at det skal legges til rette for nye handelsavtaler hvor man ivaretar norske interesser, herunder norske

---

² Ikke trådt i kraft enda.

landbruksbruksinteresser. Hurdalsplattformen sier også at man skal sikre tollvernet for viktige landbruksvarer ikke svekkes når det inngås nye handelsavtaler.

GSP-systemet

I tillegg til tollpreferansene gitt gjennom handelsavtaler gir Norge nedsatt toll gjennom GSP-ordningen (General System of Preference). Formålet med ordningen er å bidra til økonomisk vekst og utvikling i landene som omfattes av ordningen. OECDs utviklingskomité har utviklet en liste (DAC-listen) som deler land som mottar offisiell bistand inn i grupper ut fra deres økonomiske situasjon. I utgangspunktet omfatter GSP-ordningen alle land på DAC-listen, men land tas ut av den norske GSP-ordningen hvis landet inngår en frihandelsavtale med Norge. Basert på grupperingen gir Norge ensidige tollpreferanser til landene – de minst utviklede landene møter lavest toll inn til Norge. Norge har etablert egne tollfri kvoter for storfe- og småfekjøtt for SACU-landene under ordningen. Historisk har en stor andel av importert kjøtt fra Uruguay også fått redusert toll gjennom GSP-ordningen. Fra og med 1. juli 2022 ble Uruguay tatt av GSP-ordningen.

Grensehandel

En betydelig andel av kjøtt og egg som spises i Norge er handlet av privatperson utenfor Norge. Det estimeres i overkant av 5 pst. av kjøttet vi konsumerer i Norge kommer fra grensehandel, noe som tilsvarer nærmere 4 kg. kjøtt per person årlig. Det er i hovedsak i Sverige nordmenn grensehandler, men noe handles også i andre nærliggende land. Strømstad området står for om lag 50 pst. av grensehandelen. Grensehandelen falt betydelig under pandemien og var tilnærmet fraværende i perioder med reiserestriksjoner. Grensehandelen virker å ha tatt seg opp igjen etter gjenåpningen og det estimeres at nordmenn årlig gjennomfører rundt 10 millioner dagshandleturer til utlandet.

Vedlegg 3 – Tollkvoter for markedsregulerte kjøttslag og egg

	Varenummer	Produkt	Sats Kr/kg	Mengde (tonn)	Periode	Importland	Fordeling	Avtale
Kjøtt til messer og lignende	Kap. 2 og 16	Alle	2,40	35	Kalenderåret	WTO	Søknad	
Kosherslaktet kjøtt	Kap. 2 og 16	Alle		15	Kalenderåret		Søknad	
Halalslaktet kjøtt	Kap. 2 og 16	Alle		150	Kalenderåret		Søknad	
Kjøtt av storfe	0201 og 0202	Alle	0,00	500	Kalenderåret	Botswana og Namibia	Auksjon	Frihandelsavtale
Kjøtt av storfe	02.01.1000/.2001/.2002/.2003/.2004 02.02.1000/.2001/.2002/.2003/.2004	Hele, halve, kvarte slakt og pistoler, fersk og fryst	0,00	2500	Kalenderåret	EU	Auksjon	EØS-avtalen
Kjøtt av storfe	02.02.1000/.2001/.2002/.2003/.2004 02.02.2008 02.03.3001/.3009	Hele, halve, kvarte slakt og pistoler, fryst Annet ikke utbeinet kjøtt, fryst Utbeinet kjøtt fryst	9,11 18,75 33,6	1084	Kalenderåret	WTO	Auksjon	WTO-avtalen
Kjøtt av storfe	02.01.3001 02.02.3001	Biff og filet	107,11	500	Kalenderåret	GSP	Deklarering	GSP-ordningen
Kjøtt av storfe	02.01.3001/.3009 02.02.3001/.3009	Utbeinet storfekjøtt, ferks og fryst	0,00	2700	Kalenderåret	Botswana og Namibia	Deklarering	GSP-ordningen
Kjøtt av storfe	02.01.3001/.3009 02.02.3001/.3009	Utbeinet storfekjøtt, ferks og fryst	0,00	500	Kalenderåret	Eswatini	Deklarering	GSP-ordningen
Kjøtt av storfe	02.10.2000	Tørket storfekjøtt	0,00	10	Kalenderåret	EFTA	Auksjon	EFTA-avtalen
Kjøtt av svin	02.03.1101/.2101	Hele og halve skrotter, fersk og fryst	0,00	600	Kalenderåret	EU	Auksjon	EØS-avtalen
Kjøtt av svin	02.03.1101/.2101	Hele og halve skrotter, fersk og fryst	0,00	100	Kalenderåret	Storbritannia	Auksjon	Frihandelsavtale
Kjøtt av svin	02.03.2101	Hele og halve skrotter, fryst	6,96	1381	Kalenderåret	WTO	Auksjon	WTO-avtalen
Kjøtt av svin	02.03.1904	Ribbe av svin	15,00	300	1.12-31.12	EU	Auksjon	EØS-avtalen
Kjøtt av svin	02.03.1904	Ribbe av svin	15,00	50	1.12-31.12	Storbritannia	Auksjon	Frihandelsavtale
Kjøtt av svin	02.06.4100	Lever av svin	5,00	350	Kalenderåret	EU	Auksjon	EØS-avtalen
Kjøtt av svin	02.06.4100	Lever av svin	5,00	60	Kalenderåret	Storbritannia	Auksjon	Frihandelsavtale
Kjøtt av svin	02.10.1101/.1109/.1900	Konservert kjøtt av svin	0,00	600	Kalenderåret	EU	Auksjon	EØS-avtalen
Kjøtt av svin	02.10.1101/.1109/.1900	Konservert kjøtt av svin	0,00	100	Kalenderåret	Storbritannia	Auksjon	Frihandelsavtale
Egg	04.07.1100/.2100/ex .9000	Hønseegg til konsum og for klekking	0,00	290	Kalenderåret	EU	Auksjon	Avtale EF, inkludert i EØS-avtalen
Egg	04.07.1100/.2100/ex .9000	Hønseegg til konsum og for klekking	0,00	48	Kalenderåret	Storbritannia	Auksjon	Frihandelsavtale
Egg	04.07.2100	Hønseegg til konsum	3,78	1295	Kalenderåret	WTO	Auksjon	WTO-avtalen
Kjøtt av sau og geit	02.04.1000/.3000 02.04.2100/.4100 02.04.2200/.4200 02.04.4300 02.04.5000	Hele og halve lam, fersk og fryst Hele og halve sau, fersk og fryst Ikke utbeinet kjøtt, fersk og fryst Utbeinet kjøtt fryst Kjøtt av geiter	12,23 9,09 32,1 28,97 14,01	206	Kalenderåret	WTO	Auksjon	WTO-avtalen
Kjøtt av sau og lam	02.04.1000/.2100/.2200/ .2300/.3000/.4100/.4200/.4300	Alle	0,00	400	Kalenderåret	Botswana, Eswatini, Namibia	Deklarering	GSP-ordningen
Kjøtt av sau og lam	02.04	Alle	0,00	600	Kalenderåret	Island	Fordelt av Ldir	
Pølser og lignende	16.01.0000	Pølser	0,00	10	Kalenderåret	EFTA	Auksjon	EFTA-avtalen
Pølser og lignende	16.01.0000	Pølser	0,00	600	Kalenderåret	EU	Auksjon	EØS-avtalen
Pølser og lignende	16.01.0000	Pølser	0,00	120	Kalenderåret	Storbritannia	Auksjon	Frihandelsavtale
Tilb. eller konservert kjøtt	Ex. 16.02.4100/ ex. 5009	Hermetisk skinke av svin og tung av storfe	0,00	150	Kalenderåret	GSP	Auksjon	GSP-ordningen
Tilb. eller konservert kjøtt	16.02.4910	Bacon Crisp	0,00	350	Kalenderåret	EU	Auksjon	EØS-avtalen
Tilb. eller konservert kjøtt	16.02.4910	Bacon Crisp	0,00	40	Kalenderåret	Storbritannia	Auksjon	Frihandelsavtale
Tilb. eller konservert kjøtt	16.02.5001	Kjøttboller	0,00	200	Kalenderåret	EU	Auksjon	EØS-avtalen
Tilb. eller konservert kjøtt	Ex. 16.02.5009	Corned beef	0,00	200	Kalenderåret	GSP	Auksjon	GSP-ordningen

Vedlegg 4 – Engrospriser for kjøtt og egg i EU

Kilde: Europakommisjonen

	Ung okse			Slaktegris klasse S			Lam		Egg		
	EU	Danmark	Sverige	EU	Danmark	Sverige	EU	Sverige	EU	Finland	Sverige
2022/01	452	409	467	134	134	199	712	643	144	150	184
2022/02	468	409	466	138	129	195	696	648	147	149	168
2022/03	499	415	475	174	139	198	702	704	169	149	165
2022/04	515	440	506	198	164	216	734	781	191	160	175
2022/05	507	469	513	195	171	223	740	821	184	199	241
2022/06	489	499	516	197	172	229	743	823	180	204	241
2022/07	491	523	523	200	174	238	729	800	182	206	232
2022/08	499	534	528	206	182	242	708	754	184	212	230
2022/09	498	515	519	214	190	238	707	668	199	209	219
2022/10	502	509	512	209	190	235	705	595	222	208	210
2022/11	510	490	520	202	190	238	730	586	237	207	229
2022/12	516	475	512	206	191	236	749	611	246	207	227
2023/01	517	463	508	206	182	232	722	663	248	207	246
2023/02	514	439	515	221	176	231	702	702	253	209	254
2023/03	513	442	515	236	187	229	721	745	263	209	249
2023/04	504	450	513	244	203	228	756	766	262	210	242
2023/05	501	460	515	243	209	228	758	778	251	210	247
2023/06	492	460	505	248	210	224	756	746	235	209	242
2023/07	479	459	503	251	211	224	730	725	212	210	236
2023/08	479	448	492	242	209	222	704	667	206	210	238
2023/09	484	432	488	231	199	220	720	610	212	210	237
2023/10	488	428	499	219	192	224	744	566	217	210	237
2023/11	490	427	502	212	195	226	781	554	225	210	234
2023/12	496	423	520	212	197	234	793	601	230	210	242
2024/01	499	419	512	207	194	233	776	679	226	209	244
2024/02	504	416	526	210	186	234	776	718	225	210	249
2024/03	506	418	535	221	191	234	824	753	230	210	249